

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут права

Кафедра міжнародного європейського права та порівняльного правознавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

**Міжнародний механізм захисту прав біженців та осіб, які потребують
тимчасового захисту**

(назва кваліфікаційної роботи бакалавра)

293 «Міжнародне право»

(шифр і назва спеціальності)

Студента(ки) 4 курсу

_____ .
(ініціали, прізвище)

Групи _____
(шифр групи)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр.

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

(підпис здобувача)

Керівник _____

(посада, науковий ступінь)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Суми 2023

Нагорна А.О. Міжнародний механізм захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту

Актуальність теми дослідження. Світові конфлікти, насильство, переслідування та кризові ситуації призводять до масштабних переміщень людей, змушуючи їх шукати притулок та міжнародний захист. Загальна кількість біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, досягла рекордних рівнів. У зв'язку з цим, ефективний міжнародний механізм захисту стає надзвичайно важливим для забезпечення безпеки та прав цих осіб.

Це зумовило переглянути вже існуючі механізми надання прихистку біженцям, та створити нові засади правового регулювання статусу біженців. Поява нових гуманітарних криз, таких як війна в Сирії, військова агресія в Україні та політична нестабільність у багатьох регіонах світу, поглиблює потребу в системі міжнародного захисту.

Мета роботи – полягала в аналізі правових норм міжнародного права щодо захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового або додаткового захисту, визначення масштабів проблеми надання статусу біженця у сучасному світі, розглянути стан проблеми в Україні та формулювання пропозиції щодо їх вирішення. **Об'єктом дослідження** є відносини, у сфері міжнародно-правового регулювання статусу біженця та осіб які потребують тимчасового або додаткового захисту. **Предметом дослідження** є основні засади та шляхи вдосконалення у сфері міжнародно-правового регулювання статусу біженця та осіб які потребують тимчасового або додаткового захисту.

Основними результатами роботи стало дослідження розвитку інтеграційних тенденцій, співпраця міжнародних організацій та національних органів в сфері захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту; огляд основних проблем удосконалення законодавства України щодо адміністративно-правового статусу осіб, визнаних біженцями.

Ключові слова: біженці, тимчасовий захист, додатковий захист, міграційні потоки, міжнародно-правове регулювання

Nahorna A.O. International mechanism for the protection of the rights of refugees and persons in need of temporary protection.

Relevance of the research topic. World conflicts, violence, persecution and crisis situations lead to large-scale movements of people, forcing them to seek asylum and international protection. The total number of refugees and persons in need of temporary protection has reached record levels. In this regard, an effective international protection mechanism becomes extremely important to ensure the security and rights of these persons.

This made it necessary to review the already existing mechanisms for providing shelter to refugees, and to create new principles of legal regulation of the status of refugees. The emergence of new humanitarian crises, such as the war in Syria, military aggression in Ukraine and political instability in many regions of the world, deepens the need for a system of international protection.

The purpose of the work is to clarify the essence and content of the basic principles of legal regulation of temporary protection of Ukrainian citizens within the EU, to investigate the dynamics of such a legal status in international law. The object of the study is relations in the field of international legal regulation of refugee status and persons in need of temporary or additional protection. The subject of the study is the main principles and ways of improvement in the field of international legal regulation of refugee status and persons in need of temporary or additional protection. The main results of the work were the study of the development of integration trends, the cooperation of international organizations and national bodies in the field of protection of the rights of refugees and persons in need of temporary protection; overview of the main problems of improving the legislation of Ukraine regarding the administrative and legal status of persons recognized as refugees.

Key words: refugees, temporary protection, additional protection, migration flows, international legal regulation.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально –науковий інститут права
Кафедра міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

В.М.Завгородня
“ ____ ” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА
Спеціальність 293 «Міжнародне право»

студентці ІV курсу, групи П-01

Нагорної Анни Олегівни

1. Тема роботи

затверджена наказом директора ННІ права від “ ____ ” _____ 20__ року
№ _____

2. Термін подання студентом закінченої роботи “ ____ ” _____ 20__ р.

3. Мета кваліфікаційної роботи _____

4. Об’єкт дослідження

5. Предмет дослідження

6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах

7. Орієнтовний план дипломної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети

Розділ 1 _____

У розділі 1

Розділ 2 _____

У розділі 2

Розділ 3 _____

У розділі 3

8. Дата видачі завдання “___” _____ 20__ р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Швагер О.А.

Завдання до виконання одержав _____ Нагорна А.О.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ, ТА ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ	12
1.1. Визначення та розмежування понять «біженець», «вимушено переміщена особа» та «особа, яка потребує тимчасового захисту».....	12
1.2. Проблема прав біженців у міжнародному праві: історичний та інституційний аспекти.....	18
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ	28
2.1. Співпраця міжнародних організацій та національних органів в сфері захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту.....	28
2.2. Імплементация норм міжнародного права щодо захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту у національне законодавство.....	36
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ	48
3.1. Військові конфлікти як чинник хвилі міграції в сучасному світі.....	48
3.2. Відповідь міжнародних та регіональних організацій в сфері захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту на військову агресію рф проти України.....	63
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

ВСТУП

Постановка проблеми. Проблема надання статусу біженця є однією із найбільш гострих та актуальних на сьогодні, вона виникає внаслідок різних чинників, таких як збільшення кількості осіб, які шукають міжнародний захист, складність визначення статусу біженця, нерівномірність ставлення та захисту біженців у різних країнах та нестабільність міграційної політики. Захист прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, є однією з найважливіших глобальних гуманітарних проблем сучасності. У зв'язку зі зростаючими конфліктами, переслідуваннями, природними катастрофами та іншими небезпечними ситуаціями, мільйони людей змушені залишати свої батьківщини у пошуках безпеки та захисту. Однак процес надання статусу біженця може бути складним та тривалим. Нерівномірність визнання біженців та різні критерії, за якими країни визначають статус біженця, створюють проблеми для осіб, які потребують захисту. Згідно з публікацією Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, кількість біженців зросла протягом останніх десятиліть, а загальний показник біженців у співвідношенні до населення світу становить більше 1%.

Актуальність теми дослідження. Зростаючий рівень нестабільності в сучасній системі міжнародної безпеки ставить під загрозу безпеку і добробут мільйонів людей і призводить до загострення кризи біженців у світі. Це актуалізує необхідність скоординованої відповіді міжнародного співтовариства на цю проблему.

Для вирішення кризи біженців важливо вдосконалювати і приводити до єдиних стандартів державну політику у сфері міграції та захисту біженців. Це означає, що країни повинні співпрацювати і координувати свої дії, враховуючи потреби та права біженців. Важливо встановити чіткі механізми для оцінки статусу біженця, а також забезпечити їм доступ до притулку, основних послуг, медичної допомоги та освіти. Вимушене переміщення великих мас людей, зокрема до країн Європейського Союзу, справді може наслідувати додаткову напруженість, створювати нові кризові ситуації і

призводити до поширення конфлікту та дестабілізації на широкому масштабі. Біженство є не лише наслідком, але й однією з причин загроз особистій, колективній та міжнародній безпеці.

Надмірний потік біженців може поставити під великий тиск приймаючі країни, утворювати соціальні та економічні нерівноваги, а також створювати конфліктні ситуації між місцевими жителями та мігрантами. Нестабільність і неспроможність влади адекватно реагувати на такий великий потік може сприяти росту екстремізму, націоналізму та інших форм радикалізації.

Крім того, біженство може викликати напруженість між країнами, особливо у випадках, коли приймаючі країни не можуть ефективно поділити відповідальність за прийом та розміщення біженців. Це може призвести до конфліктів, торгових суперечок та погіршення відносин міжнародної спільноти.

Однак, важливо підкреслити, що вирішення проблеми біженства не полягає в униканні прийому біженців, а в пошуку стійких та довготривалих рішень, які враховують потреби біженців, а також безпеку та стабільність усіх заінтересованих сторін.

Ступінь розробленості теми. Питання правового статусу, прав та обов'язків біженців є предметом досліджень та праць багатьох науковців. Г.С. Тимчик, В.С. Гринчак, В.С. Крисаченко, О.В. Кузьменко, В.О. Новік, В.Ф. Погорілко, Ю.І. Римаренко, Ю.М. Тодика, О.Ф. Фрицький, Ю.С. Шемшученко, М.О. Шульга та багато інших внесли вагомий внесок у вивчення цього питання.

Мета і задачі дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає в аналізі правових норм міжнародного права щодо захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового або додаткового захисту, визначення масштабів проблеми надання статусу біженця у сучасному світі, розглянути стан проблеми в Україні та формулювання пропозиції щодо їх вирішення.

Для її досягнення в кваліфікаційній роботі вирішувалися наступні **задачі**:

- Розкрити зміст понять «біженець», «тимчасовий захист», «додатковий захист» та наслідки цього явища;
- Дослідити історичний розвиток міжнародно-правового механізму захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту;
- Вивчити міжнародний досвід протидії масовим міграціям;
- Вказати на проблеми прав біженців у міжнародному праві;
- Запропонувати шляхи вдосконалення національного законодавства в контексті імплементації міжнародних норм щодо захисту прав шукачів притулку;

Об'єктом дослідження є відносини у сфері міжнародно-правового регулювання статусу біженця та осіб, які потребують тимчасового або додаткового захисту

Предметом дослідження є основні засади та шляхи вдосконалення у сфері міжнародно-правового регулювання статусу біженця та осіб які потребують тимчасового або додаткового захисту .

Методи дослідження. У процесі дослідження питання міжнародного механізму захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту були використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання. Так, завдяки системно-структурному методу було розглянуто останні публікації, присвячені питанню визначення та розмежування понять «біженець», «вимушено переміщена особа» та «особа, яка потребує тимчасового захисту». Системний підхід як загальний науковий метод дав змогу визначити історичний та інституційний аспекти проблеми прав біженців у міжнародному праві. Діалектичний метод використано з метою визначення особливостей співпраці міжнародних організацій та національних органів в сфері захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту. Одним із основних методів, що дав змогу розкрити специфіку імплементації норм міжнародного права щодо захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту

у національне законодавство, є формально-юридичний метод. Аналітичний метод дав змогу розглянути військові конфлікти як чинник хвилі міграції в сучасному світі. Водночас формально-логічний метод уможливив розкрити питання щодо відповіді міжнародних та регіональних організацій в сфері захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту на військову агресію РФ проти України.

Результати дослідження **апробовано** на VII Міжнародній науково-практичній онлайн конференції «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів», опубліковано тези доповіді:

Нагорна А.О. Імплементация норм міжнародного права щодо захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту у національне законодавство // Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 18–19 травня 2023 року) / редколегія: проф. А. М. Куліш, В. В. Миргород-Карпова, А. В. Стебляк. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 361 с.

Структура роботи: Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, у кожному з яких по два підрозділи, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 76 сторінок, список використаних джерел – 7 сторінок (54 позиції).

РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ, ТА ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ

1.1. Визначення та розмежування понять «біженець», «особа, яка потребує додаткового захисту» та «особа, яка потребує тимчасового захисту»

Основними принципами правової демократичної держави є визнання людини її життя і здоров'я, честі і гідності найвищою соціальною цінністю, які закріплені в Основному законі держави – Конституції [1]. Варто зазначити, що даним принципом під опіку держави підпадають не тільки особи які постійно там проживають, а й особи які тимчасово знаходяться на її території з різних причин.

Поняття біженця виникло в результаті світових війн, коли мільйони людей були вимушені залишати свої домівки та країни через насильницькі, нещадні до людей дії окремих держав. Організація Об'єднаних Націй прийняла в 1951 році Конвенцію про статус біженців [2], яка визначила біженця як особу, яка перебуває поза межами своєї країни з причин, пов'язаних зі страхом перед переслідуванням на підставі расової, національної, релігійної, політичної або іншої приналежності до певної соціальної групи, або через загрозу життю, безпеці або свободі внаслідок насильницьких конфліктів, збройних конфліктів, насильства або інших надзвичайних обставин. Такі особи не мають вибору, як розірвати свої зв'язки з країною-походження чи громадянства, як наслідок вони не позбавлені соціального та правового захисту, що порушує їх основоположні права. Отже, першим чинником втечі таких осіб стало систематичне порушення прав людини, нелюдське або таке, що принижує гідність поводження, тому біженці потребують міжнародного захисту та допомоги від урядів та міжнародних гуманітарних організацій.

Конвенція ООН про статус біженців надає ґрунтовне визначення поняття терміну біженець – особа, внаслідок подій, які відбулися до 1 січня

1951 р., і через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань [2]. Але, Конвенція обмежила в часі таким трактуванням, поняття біженць, адже згідно Конвенції право вважатися біженцем мають тільки ті особи, які стали такими внаслідок подій які відбулися тільки до 1 січня 1951 р., а це мільйони осіб. Однак, у 1957 р. був прийнятий Протокол, що також стосувався статусу біженців. Протокол відмінив положення Конвенції 1951 р. про обмеження строку 1951 р., що зробило Конвенцію універсальною угодою.

Деякі науковці не виокремлюють поняття біженець як таке, що має індивідуальні особливі риси, відносячи цих осіб до іноземних громадян. Однак, О. Скакун вважає, що біженці - окрема категорія осіб, які є повноцінними суб'єктами адміністративних правовідносин на рівні з громадянами України, іноземцями та апатридами, але правовий статус яких відмінний від іноземців [3].

Дивлячись через призму законодавства, визначення поняття «біженець», яке викладене в статті 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [5], дає змогу надати наступні ознаки, які притаманні згаданій категорії осіб:

- місце перебування за межами країни походження;
- побоювання переслідування (раса, релігія, віросповідання, політичні погляди);
- відсутність належного захисту з боку країни походження;
- потреба в притулку.

Тому, зробимо висновок, що через проблеми які виникли у особи у країні походження, особа покидає її з наміром знайти притулок в іншій країні, адже особа не в змозі користуватися захистом своєї країни, а тому фактично розриває зв'язок з нею, через недотримання державою основоположних прав свого громадянина, що і стало причиною виїзду з цієї країни. Доречно наголошує О.Кузьменко у своїй науковій публікації, що так як біженець тривалий час не користується дипломатичним і консульським захистом країни свого походження «це говорить про те, що біженець втрачає громадянство своєї держави» [4].

Перейдемо до визначення поняття додаткового захисту, згідно з п. 4 ст. 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», додатковий захист – форма захисту, що надається в Україні на індивідуальній основі іноземцям та особам без громадянства, які прибули в Україну або перебувають в Україні і не можуть або не бажають повернутися в країну громадянської належності або країну попереднього постійного проживання внаслідок обставин, зазначених у пункті 13 частини першої цієї статті [5].

Відповідно до п. 13 ст. 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» особою, що потребує додаткового захисту визнається особа, яка не є біженцем відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 року і Протоколу щодо статусу біженців 1967 року та цього Закону, але потребує захисту, оскільки така особа змушена була прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини і не може чи не бажає повернутися до такої країни внаслідок зазначених побоювань [5]. Отже, особа, яка потребує додаткового захисту в країні перебування, це

іноземець або особа без громадянства, яка знаходиться на території країни і потребує спеціального захисту від дискримінації, переслідування, насильства або інших форм небезпеки.

Аналізуючи згадану статтю можна виділити певні індивідуальні ознаки «додаткового захисту»:

- особа не відповідає критеріям, щодо надання статусу біженця;
- місце перебування за межами країни походження;
- побоювання застосування смертної кари, тортур, нелюдського поводження щодо них;
- неможливість або небажання повертатися в країну походження;
- потреба в захисті.

Тому можна підсумувати, що особи, які потребують додаткового захисту мають загальні і спеціальні права та обов'язки в яких розкривається сутність їх адміністративно правового статусу. Згадані особи також підлягають правовому захисту з боку держави перебування.

Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців наголошує, що статус осіб, які потребують додаткового захисту не передбачається особам, які покинули свою країну внаслідок серйозної і не вибіркової загрози життю, фізичній цілісності чи свободі, яка є наслідком загального насильства або подій, які серйозно порушують громадський порядок [6].

Щодо терміну тимчасового захисту, в понятті Temporary Protection Directive «тимчасовий захист» має на меті процедуру виняткового характеру для забезпечення, у разі масового напливу або неминучого масового припливу переміщених осіб з третіх країн, які не можуть повернутися до країни свого походження, негайного та тимчасового захисту таким особам, і зокрема, якщо також існує ризик того, що система притулку не зможе обробити цей наплив без негативних наслідків для її ефективного функціонування, в інтересах зацікавлених осіб та інших осіб, які просять захисту[8].

Перейдемо до визначення поняття тимчасового захисту за вітчизняним законодавством, згідно з п. 14 ст. 1 Закону «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» особи які потребують тимчасового захисту - іноземці та особи без громадянства, які масово вимушені шукати захисту в Україні внаслідок зовнішньої агресії, іноземної окупації, громадянської війни, зіткнень на етнічній основі, природних чи техногенних катастроф або інших подій, що порушують громадський порядок у певній частині або на всій території країни походження.

Тобто, особа яка знаходиться на території країни і з міркувань безпеки та захисту потребує тимчасового статусу, щоб уникнути катастроф у своїй країні, де її життю може загрожувати небезпека через збройні агресії і тд. В контексті цього поняття можна також виокремити, людей, які перебувають у зоні конфлікту або були примусово переміщені через конфлікт, можуть отримати тимчасовий захист для забезпечення їхньої безпеки і виживання, а також особи, які стали безпосередніми жертвами природних катастроф, таких як землетруси, повені або урагани, можуть отримати тимчасовий захист для забезпечення їхнього притулку та безпеки до моменту відновлення стабільності в їхній країні походження.

Наявні джерела дають змогу виділити індивідуальні ознаки терміну «особа, яка потребує тимчасового захисту»:

- особа не відповідає критеріям, щодо надання статусу біженця;
- масово шукають захисту внаслідок збройної агресії, окупації, катастроф в державі громадянства;
- не можуть повернутися в країну свого походження;
- потребують захисту;
- тимчасовий характер захисту.

Отже сформулювавши висновок, можна сказати, що статус біженців, особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту користуються такими ж самими правами та обов'язками як і громадяни України, крім випадків установлених Конституцією та законами України, а також

міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [5], вони є передбаченими нормами адміністративного права. Всі поняття є дуже схожими за значенням, але є різниця в тому, що статус біженця це гарантоване міжнародними угодами право, тоді як право на тимчасовий захист є колективним, та не передбачає звернення з індивідуальними заявами щодо надання такого статусу також не передбачає проходження адміністративної процедури її розгляду. Також, існує різниця у часових рамках, протягом яких діють ці статуси, адже статус біженця діє безстроково, а статус осіб, які потребують додаткового чи тимчасового захисту діє рік [6, с.169].

Основними правами та обов'язками, що користуються біженці, які регламентує законодавство України слід визначити наступні:

- 1) право вільного звернення до суду, на рівні з громадянами (звільнення від забезпечення судових витрат);
- 2) право на тимчасове працевлаштування (насприятливіше становище);
- 3) право на навчання, на медичну допомогу;
- 4) право на користування житлом наданим у пункті тимчасового розміщення біженців, право винаймати житло, проживати у родичів.
- 5) право вільного пересування в межах території держави;
- 6) право на неповернення: принцип неповернення (non-refoulement) є основним принципом міжнародного права, згідно з яким країна не може відправити біженця у місце, де його життю або свободі можуть бути загроза.
- 7) право на притулок та безпеку. Біженці мають право на отримання притулку та безпеки в країні перебування. Країни повинні забезпечити їм можливість знаходитися та жити в безпеці, захищаючи їх від будь-яких загроз та насильства.
- 8) права на основні послуги, такі як медична допомога, освіта, житло та доступ до праці. Країни перебування повинні забезпечувати їм доступ до цих послуг на рівних засадах з власними громадянами.

- 9) захист від переслідування: біженці мають право на захист від будь-якого виду переслідування у своїй країні походження з огляду на расові, релігійні, національні, політичні або соціальні погляди чи належність до певної соціальної групи.
- 10) обов'язок своєчасно проходити медичне обстеження на вимогу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту;
- 11) Обов'язок з'являтися в строк на вимогу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту [8, С 13].

Окрім вказаного біженців звільняють від сплати будь-якого мита чи податків окрім тих, які стягуються чи можуть стягуватися із своїх громадян у подібних ситуаціях [2], надається сприяння в органах іноземної влади до яких вони можуть звертатися, дозволяється вивіз майна, яке вони привезли на територію держави перебування.

1.2. Проблема прав біженців у міжнародному праві: історичний та інституційний аспекти

На сьогоднішній день міграційні потоки зумовлені різноманітними конфліктами, збройними агресіями, громадянським війнами, тоталітарними режимами, природними катаклізмами. Не маючи виходу люди покидають свої домівки та відправляються на пошуки кращого життя, шукають способи соціального та правового захисту, які повинна забезпечувати їм держава. В зв'язку з цим біженці стають найбільш уразливою частиною населення, що призводить до негайного збільшення необхідності реагування міжнародного співтовариства та прийняття демократичних діючих засобів задля полегшення життя вразливих категорій населення. Початок ХХ століття виявився ключовим у розробці низки підходів до міжнародної міграційної політики, які

стали шляхом для врегулювання проблем з міграційними процесами. У міжнародному праві поняття «біженства» прозвучало після Першої світової війни, після цього через постійний ріст глобальних збройних конфліктів, агресій, правовий статус біженців потребував закріплення та регламентації на міжнародному рівні.

Структура міжнародного забезпечення прав та свобод біженців стоїть на концепціях та принципах основоположних прав та свобод людини, які покликані діяти з метою дотримання загальноновизнаних міжнародних стандартів прав та свобод людини. Вони представляють собою систему узгоджених універсальних міжнародних норм права, що закріплюються у договорах, деклараціях, угодах, конвенціях, з метою закріплення стандартів у галузі прав людини, обов'язкових до виконання всім демократичним країнам світу. Міжнародні гарантії чітко закріплюють правила поведінки, формулюють обов'язки та права віх суб'єктів міжнародного права, визначають загальні принципи права, створюють гарантії забезпечення основних прав людини. Міжнародні акти відіграють ключову роль в концепції міжнародного захисту шукачам притулку, та дають вказівки як поводитися державам з біженцями, які права повинні забезпечуватися та допомагають знайти шляхи якнайшвидшої адаптації біженців у суспільстві.

Серед міжнародно-правових актів загальної спрямованості можна виділити основні, які регламентують правовий статус осіб, які шукають притулку:

- Загальна декларація з прав людини 1948 р.;
- Конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 р.;
- Міжнародна конвенція про запобігання всім формам расової дискримінації 1965 р.;
- Статут ООН 1945 р.;
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р.;

- Європейська конвенція про громадянство 1997 р.;
- Конвенція ООН про біженців 1951 р.;
- Конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 р.;

Одним із основних документів з питань захисту прав шукачів притулку можна виділити Загальну декларацію з прав людини 1948 р. [9], яка містить норми що стосуються правового статусу біженців. У статті 14 ми знаходимо гарантії кожній людині шукати притулок від переслідування в іншій державі, а також право на користування цим притулком. Декларація закріплює право на свободу пересування, адже особа має право вільно залишити країну свого постійного перебування також визначає право біженців на активну участь у суспільстві та доступ до культурних та наукових досягнень.

Варто зауважити, що, хоча Загальна Декларація з прав людини не в повному обсязі висвітлює всі аспекти прав біженців, вона встановлює загальні принципи та цінності, які застосовуються до всіх осіб, незалежно від їхнього статусу.

Не менш значущим є Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. [11], містить положення, які стосуються прав біженців. Деякі з найважливіших положень, які стосуються прав біженців, включають: принцип неповернення (*non-refoulement*) та заборону катування, жорстокого, нелюдського або винищувального ставлення чи покарання, які є важливими для захисту прав біженців. Відповідно до Пакту держави учасниці зобов'язуються забезпечити будь-якій особі права і свободи які визнані в документі, надавати право на захист для будь-якої особи яка його потребує, розвивати можливості судового захисту.

Більш того, Міжнародна організація праці (МОП) приймає різні конвенції та рекомендації, які стосуються соціальних та працевлаштувальних питань, включаючи права іноземців. Конвенція Міжнародної організації праці про рівноправність громадян країни та іноземців у сфері соціального забезпечення від 25 квітня 1964 року [12] надає громадянам будь-якої держави учасниці

однаковий із своїми громадянами статус у питанні соціального забезпечення, а стаття 10 Конвенції наголошує, що положення Конвенції розповсюджуються і на біженців без умов взаємності.

Наступним важливим документом для аналізу стала Конвенція про захист цивільного населення під час війни, прийнята у Женеві 12 серпня 1949 року, містить положення, які можуть мати застосування до осіб, які перебувають у стані біженства під час війни або збройного конфлікту. У статті 45 закріплюється обов'язок невидачі будь-якого іноземця в країну, в якій він міг би «побоюватися переслідувань у зв'язку з своїми політичними або релігійними переконаннями» [13].

Хоча вона не визначає термін «біженець» і не надає специфічних положень про статус біженців, вона містить положення, що гарантують захист осіб, які перебувають у стані переслідування чи насильства через військовий конфлікт. Зокрема, Конвенція забороняє неправомірну примусову переселення цивільного населення і вимагає забезпечення їхньої безпеки, житлових умов, медичної допомоги та харчування.

Також до угод загального спрямування відносять Статут Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ).

Статут Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ) є основним документом, що визначає мандат та функції Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. УВКБ було створено в 1950 році з метою забезпечення захисту та допомоги біженцям у всьому світі. Основні цілі УВКБ визначені в його Статуті і полягають у захисті прав та добробуті біженців у всьому світі. Він забезпечує координацію діяльності Організації Об'єднаних Націй (ООН) з питань біженців, сприяє забезпеченню міжнародного захисту біженців та допомагає у вирішенні проблем, пов'язаних з біженством. Його основна мета - координація міжнародних дій з проблеми біженців та захист прав та добробуту біженців у всьому світі. Статут УВКБ надає Управлінню Верховного комісара ООН у справах біженців мандат забезпечувати захист та надавати допомогу біженцям. Це охоплює захист їхніх

прав та основоположних свобод, пошук політичного та фізичного притулку, а також забезпечення їхніх основних потреб у харчуванні, проживанні, медичній допомозі та освіті. УВКБ може встановлювати свої представництва в країнах для надання допомоги та координації у справах біженців. Ці представництва співпрацюють з урядами, міжнародними організаціями та громадськими організаціями з метою забезпечення ефективності та координації у діях, пов'язаних з біженцями. УВКБ співпрацює з урядами, міжнародними організаціями, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення захисту та допомоги біженцям, так була заснована Угода між Урядом України та Управлінням Верховного Комісара ООН у справах біженців в 1999 році [14]. Ця Угода була укладена з метою забезпечення захисту та допомоги біженцям та особам, які потребують додаткового захисту, на території України. Вона регулює взаємовідносини між Україною і UNHCR щодо співпраці у справах біженців і передбачає обов'язки та права кожної сторони. Вона також сприяє розвитку міжнародного співробітництва та розуміння проблем, пов'язаних з біженцями.

Основними функціями УВКБ є захист біженців, захист внутрішньо переміщених осіб, так як УВКБ також працює з внутрішньо переміщеними особами (ВПО), тобто особами, які були примушені покинути свої домівки, але залишилися в межах своєї країни. Вона забезпечує допомогу та захист ВПО, сприяє їхньому поверненню або реінтеграції.

Основні принципи міжнародно-правового регулювання статусу та прав біженців знайшли своє відображення в Конвенції ООН про статус біженців 1951 року [2] та Протоколі від 1967 року [15]. Головною метою Конвенції є забезпечення міжнародного захисту та правового статусу людей, які перебувають поза своєю країною по об'єктивно обґрунтованих побоюваннях переслідування через расову, національну, релігійну, політичну чи групову належність, або через страх переслідування за будь-який інший соціальний або політичний погляд.

Конвенція визначає, хто може бути визнаний біженцем, якими правами вони користуються та які є обов'язки держав, що ратифікували Конвенцію. До основних положень Конвенції включаються:

- принцип неприпустимості повернення (неприпустимості видачі, екстрадиції) біженців до країни, де їх переслідують або де їм загрожує серйозна небезпека.
- ряд прав, які належать біженцям, зокрема право на поселення, працю, освіту, документи, медичну допомогу та інші соціальні забезпечення.
- що ніякі положення Конвенції не можуть розглядатися як зобов'язання для біженців приймати громадянство або відмовлятися від свого громадянства.

Конвенція ООН про статус біженців 1951 р. також закріплює права тих осіб, які ще не є біженцями, а знаходяться у процесі подання заяв для отримання такого статусу. Важливо зазначити, що правовий статус біженців та їх доступ до соціального захисту може також регулюватися національним законодавством країн-членів ООН, які ратифікували Конвенцію про статус біженців. Це означає, що конкретні права та обов'язки біженців у сфері соціального забезпечення можуть варіюватися залежно від країни перебування.

На сьогоднішній день Конвенція про статус біженців і Протокол до неї є основними модельними міжнародними угодами які регулюють відносини у сфері забезпечення прав біженцям, вони визначають правовий статус біженців, мають інформацію про набуття документів про подання заяв на отримання статусу біженця, про їх соціальне опікування, про застосування податків та мита щодо таких осіб. В 2002 році Україна також приєдналася до цих актів, тим самим взявши на себе зобов'язання надавати допомогу особам, які шукають притулку, та зобов'язалась привести норми свого вітчизняного законодавства до європейських. Проте, згадані акти були прийняті досить давно, а процеси глобалізації не стоять на місці тому на думку низки

науковців, Конвенція не в повній мірі може вирішити проблеми з якими стикнулися шукачі притулку на сьогоднішній день, до прикладу вирішення економічних і соціальних проблем в правовому контексті.

Серед міжнародно правової практики значну роль відіграють регіональні акти загального спрямування, прикладом може слугувати Хартія Європейського Союзу про основні права 2000 р. [16], яка гарантує право на притулок. Ця Хартія стала ключовим документом з прав людини в Європейському Союзі та визнає та захищає широкий спектр основних прав та свобод.

Стаття 18 говорить, що «Право на притулок гарантується кожній особі, яка, перебуваючи за розумних підстав під загрозою переслідування з боку влади своєї країни або через розумні побоювання такого переслідування, перебуває поза цією країною без можливості використання цього захисту» [16]. Це означає, що будь-яка особа, яка шукає притулку у країнах-членах Європейського Союзу, має право на визнання свого статусу біженця та на доступ до процедур оцінки потреби у міжнародній охороні. Це включає право на недоторканість, доступ до суду та ефективний правовий захист.

Головний орган, який взяв на себе зобов'язання забезпечувати права осіб, які були порушені, взятих на себе державами-учасницями є Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ). ЄСПЛ відіграє ключову роль у забезпеченні дотримання прав людини в Європі і впливає на законодавство та політику країн-членів Ради Європи, сприяючи зміцненню принципів правосуддя, демократії та рівноправ'я. Рішення ЄСПЛ мають обов'язковий характер для країн-членів, які зобов'язані виконувати вирок суду. Це сприяє встановленню єдиної стандартної тлумачення Конвенції та забезпеченню відповідності дій держав її положенням. Тому, хоча захист прав шукачів притулку це не основний вид діяльності ЄСПЛ, але та вже усталена практика цього суду може слугувати орієнтиром та позитивно вплинути на становище біженців та їх правовий статус, відповідно необхідно продовжувати імплементацію та

орієнтуватись на стандарти та практику Європейського суду з прав людини в національну систему права.

Як вже зазначалось, притулок є фундаментальним правом, яке визнає значення захисту тих, хто перебуває поза своєю країною через об'єктивно обґрунтовані страхи переслідування. Хартія Європейського Союзу про основні права встановлює зобов'язання для країн-членів ЄС забезпечувати це право на притулок та дотримуватися встановлених норм та процедур. Проте, необхідно враховувати, що реалізація права на притулок не завжди є простою або безперешодною. Проблеми включають недостатню спроможність країн-членів ЄС забезпечувати належну оцінку та розгляд прохань про притулок, та недостатню інтеграцію біженців у суспільство. Тому вирішення цих проблем вимагає спільних зусиль та співпраці між країнами-членами Європейського Союзу.

Ще одним вагомим доповненням до Конвенції про статус біженців 1951 р та Протоколу до неї, метою якої став захист прав та добробуту моряків, які стали біженцями внаслідок війни або політичних подій стала Гаазька угода про моряків-біженців 1957 року [17]. Угода була розроблена в контексті розширення міжнародного захисту для біженців та забезпечення їм необхідної допомоги та підтримки. Головна мета угоди полягає в забезпеченні морякам-біженцям міжнародного захисту та гарантуванні їхніх прав та свобод. Адже вона визнає, що моряки можуть опинитися в складних ситуаціях, де їхні права можуть бути порушені або дискриміновані. Вона надає механізми для забезпечення захисту цих осіб та регулювання їхнього статусу як біженців.

Згідно з угодою, моряк-біженець має право на захист свого життя та безпеки, право на недоторканість особи, право на справедливий процес та доступ до юридичної допомоги. Вона також визнає необхідність забезпечення медичної допомоги, житла, освіти та інших основних потреб моряків-біженців.

Гаазька угода про моряків-біженців є важливим кроком у забезпеченні захисту прав та благополуччя моряків, які змушені стати біженцями. Вона

встановлює стандарти та вимоги, які повинні бути додержані країнами, щоб забезпечити адекватний захист та допомогу цій вразливій категорії осіб.

Підбиваючи підсумки, можна сказати- аналіз міжнародних договорів, угод, резолюцій і договорів, що стосуються захисту прав та свобод біженців на даний час, дійсно вказує на те, що механізм міжнародно-правового регулювання статусу біженців є досить гнучким і складним.

Основним міжнародним правовим актом, який регулює статус біженців, є Конвенція ООН про статус біженців 1951 року та її Протокол 1967 року. Ці документи встановлюють правовий статус біженців, визначають їх права та обов'язки, а також зобов'язують держави забезпечити їм захист.

Проте, слід відзначити, що деякі з цих міжнародних актів є старими, і їхні положення можуть потребувати адаптації до сучасних реалій та викликів. Окрім того, існує також регіональне законодавство, яке додатково регулює статус біженців у певних регіонах, наприклад, Конвенція про статус біженців у Європі.

Крім того, національна практика держав також грає важливу роль у регулюванні статусу біженців. Кожна країна має свої закони та процедури щодо прийому, захисту та інтеграції біженців, що створює різноманіття підходів та стандартів. Зважаючи на гнучкість та рухомість механізму міжнародно-правового регулювання статусу біженців, виникає потреба в подальшій співпраці та діалозі між державами, міжнародними організаціями та громадським суспільством. Реформування та модернізація існуючих правових актів, а також розвиток нових механізмів та інструментів можуть сприяти зміцненню захисту прав та свобод біженців у сучасному світі.

В цілому, механізм міжнародно-правового регулювання статусу біженців постійно розвивається і залежить від взаємодії між різними акторами та адаптації до змін у геополітичній ситуації та потребах біженців.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ

2.1. Співпраця міжнародних організацій та національних органів в сфері захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту

Співпраця міжнародних організацій та національних органів в сфері захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, є невід'ємною складовою ефективною системою гуманітарного захисту та забезпечення безпеки для найуразливіших груп людей у світі. Захист прав цих людей є моральним та правовим обов'язком країн та міжнародної спільноти, а співпраця між різними акторами стає ключовим фактором у досягненні цієї мети. У сучасному світі ми стикаємося зі зростаючою кількістю біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, які вимушені покинути свої рідні країни через воєнні конфлікти, політичне переслідування, насильство та інші небезпечні обставини. Забезпечення їхньої безпеки, гідності та захисту є важливим завданням, яке вимагає глобального підходу та спільних зусиль.

Міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ), Міжнародна організація з міграції (МОМ), та національні органи виконують важливу роль у сприянні, координуванні та забезпеченні захисту прав та свобод біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту. Ці організації працюють разом для розробки політик, стандартів та інструментів, що регулюють захист та допомогу цим людям, а також для надання необхідної підтримки та координації на національному рівні.

Вагомий внесок у покращення гуманітарної ситуації з біженцями внесло Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ). УВКБ є спеціалізованою агенцією Організації Об'єднаних Націй (ООН), заснованою у 1950 році, яка на зараз допомагає більше 100 країнам світу [18, С. 185]. УВКБ є головною світовою організацією, яка займається захистом та допомогою

біженцям. Основна мета УВКБ полягає в захисті прав та інтересів біженців, які шукають притулок в інших країнах внаслідок конфліктів, переслідувань, природних катастроф та інших небезпечних ситуацій. Вона забезпечує допомогу біженцям у пошуку безпечного місця перебування, надає матеріальну та медичну допомогу, сприяє їхній соціальній та економічній інтеграції. УВКБ співпрацює з урядами, міжнародними організаціями, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами, зокрема з міграційними службами, щоб сприяти ефективному захисту біженців та розвитку політик і програм, спрямованих на полегшення їхньої ситуації. УВКБ також проводить навчання та надає технічну підтримку країнам, щоб допомогти їм в управлінні біженцями та забезпеченні їхніх потреб.

Завдяки своїй роботі, УВКБ відіграє важливу роль у забезпеченні захисту біженців у всьому світі. Вона сприяє зміцненню прав людини, принципу нетяжкості перевірки та недопущенню повернення біженців до місць, де їхнє життя або свобода знаходяться під загрозою. УВКБ має розгалужену структуру, що включає свої представництва в багатьох країнах світу. Це дозволяє організації знаходитись поблизу місць виникнення кризових ситуацій та оперативно реагувати на потреби біженців.

УВКБ ООН у 1990 х роках відкрило своє представництво в Україні, яке активно співпрацює з Кабінетом Міністрів України, задля створення ефективної системи притулку в Україні, та імплементації міжнародних норм та рекомендацій в національне законодавство. З 2014 року, у зв'язку з окупацією деяких територій України УВКБ ООН вирішило переглянути свої погляди та взяти більший орієнтир на внутрішньо переміщених осіб, адже на той час була велика хвиля міграцій з Східної частини України на Західну та Центральну. Допомога була як і в юридичних консультаціях, так і в фінансовій підтримці, психологічній допомозі. До початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року, діяльність УВКБ ООН була більш направлена на надання статусу біженця іноземним громадянам, які шукають притулку в Україні, але з плином обставин, українці стали самі потребувати

захисту в сусідніх іноземних країнах. За офіційними даними Управління Верховного комісара у справах біженців станом 6 червня 2023 року понад 6 мільйонів українських біженців офіційно зареєстровані як особи, які потребують тимчасового захисту у більшості країн Європи, з яких найбільше біженців прийняла на себе Польща та Німеччина [19]. УВКБ ООН продовжує працювати над вирішенням проблем, пов'язаних з біженцями, та сприяє здійсненню міжнародних зусиль у цій сфері, здійснює нагляд і забезпечує виконання міжнародного права у сфері захисту біженців, сприяє поширенню інформації та розумінню проблем біженців у світі, а також проводить навчання та надає технічну підтримку державам, які приймають біженців.

Основною правовою підставою для співпраці органів державної влади України і Верховного комісара ООН у справах біженців стала Конвенція про статус біженців 1954 року, до якої Україна приєдналася у 2002 році. Україна, як учасник цієї Конвенції, має зобов'язання забезпечувати захист та дотримання прав біженців на своїй території.

Співпраця Державної міграційної служби України (ДМС) з Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців також є важливим аспектом у забезпеченні захисту прав та допомоги біженцям в Україні. Ця співпраця базується на зобов'язаннях, визначених у міжнародних правових документах, зокрема у Конвенції ООН про статус біженців.

ДМС виконує свої функції відповідно до національного законодавства та міжнародних норм, сприяючи захисту та підтримці біженців українського контексту. УВКБ ООН надає технічну та консультативну підтримку ДМС, сприяє розвитку політики української влади у сфері захисту біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту [20].

Спільні проекти та програми реалізуються з метою підвищення якості та ефективності процесу прийому, розміщення, охорони та соціально-економічної інтеграції біженців. В рамках співпраці, ДМС співпрацює з УВКБ ООН у питаннях аналізу потоків біженців, оцінки потреб, розробки політик та законодавства, надання консультацій та підтримки у справах біженців [21].

Така співпраця сприяє зміцненню інституційних можливостей та капітету українських органів влади, спрямованих на забезпечення захисту прав та потреб біженців. Вона також допомагає впровадженню кращих практик, стандартів та забезпеченню відповідності міжнародним стандартам у сфері захисту біженців. УВКБ ООН виступає як важливий партнер ДМС в підтримці та розвитку системи захисту біженців в Україні. УВКБ надає технічну та консультативну підтримку ДМС в розробці та впровадженні електронної системи реєстрації біженців та обміну даними, що сприяє покращенню управління та моніторингу процесу захисту біженців, допомагає у покращенні законодавства, процедур та практики щодо реєстрації, визнання та захисту біженців, також проводить інформаційно-освітні заходи шляхом проведення тренінгів, семінарів та консультацій що в свою чергу сприяє підвищенню ефективності процедур визнання біженців та наданню їм необхідної допомоги [22].

Отже, співпраця між ДМС України та УВКБ ООН має неабияке значення для забезпечення ефективного та гуманного захисту прав біженців українського контексту. Вона покликана забезпечити взаємодію міжнародних та національних організацій з метою досягнення спільних цілей, а саме забезпечення безпеки, захисту та підтримки осіб, які перебувають у стані біженства та потребують тимчасового захисту.

Роль Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй (ООН) у справах біженців є надзвичайно важливою і впливовою у контексті міжнародної співпраці. Верховний комісар ООН у справах біженців (ВКБ ООН) є високопоставленою посадовою особою, призначеною Генеральним секретарем ООН, і його основною метою є захист і допомога біженцям по всьому світу.

Основні функції, які регламентують діяльність Верховного комісара ООН у справах біженців включає захист інтересів біженців, адже ВКБ ООН працює на підтримку прийняття міжнародних стандартів та норм, які гарантують захист біженців, включаючи Конвенцію ООН про статус біженців. Верховний

комісар має право висловлювати свої позиції та рекомендації з питань, пов'язаних із захистом біженців, і має доступ до різних форумів, де може висловлювати свою думку та впливати на прийняття рішень. ВКБ ООН координує гуманітарну допомогу для біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту. Він співпрацює з міжнародними гуманітарними організаціями, державами та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення необхідної допомоги в сферах житла, харчування, медичного обслуговування та освіти [23]. Верховний комісар виявляє надзвичайну гнучкість і швидкість реагування на гуманітарні кризи, що допомагає поліпшити умови життя біженців і забезпечити їм необхідну допомогу. ВКБ ООН сприяє співпраці міжнародних організацій, національних урядів та інших сторін з питань захисту біженців. Він працює над зміцненням міжнародної співпраці та координації, розробляє та сприяє впровадженню політик, програм і стандартів, спрямованих на поліпшення захисту біженців. Верховний комісар також підтримує національні органи та організації у розробці та впровадженні національних законів та політик щодо біженців. ВКБ ООН має можливість виступати з позиції високого рівня, включаючи взаємодію з урядами, парламентами, міжнародними організаціями та іншими зацікавленими сторонами. Його політична впливова доповідь сприяє залученню уваги до проблем біженців, створенню політичної підтримки для захисту їх прав та залученню ресурсів для забезпечення необхідної допомоги.

Отже, роль Верховного комісара ООН у справах біженців є визначальною для забезпечення захисту та підтримки прав та інтересів біженців. Його діяльність спрямована на зміцнення міжнародної співпраці, розробку політик і стандартів, надання гуманітарної допомоги та підтримку національних органів у забезпеченні захисту біженців.

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців відіграє ключову роль у захисті та наданні допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО) та особам, які потребують тимчасового захисту. УВКБ ООН розуміє значення цих груп людей, які вимушені залишати свої домівки через

конфлікти, насильство, природні катастрофи або інші небезпечні ситуації. УВКБ ООН виступає як голос ВПО, піднімаючи питання їхнього захисту на міжнародному рівні. Вони сприяють політичній мобілізації та заступництву за ВПО перед урядами, міжнародними організаціями та громадськістю. Це включає підтримку створення сприятливих умов для повернення ВПО додому або інтеграції їх в нове місце проживання.

З метою покращення співпраці Урядом України було прийнято Постанову №455 від 15 квітня 2022 року [24], задля забезпечення фінансової підтримки внутрішньо переміщених осіб . УВКБ ООН спільно з Міністерством соціальної політики розробили проект щодо додаткових заходів з соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, проект передбачав виплату в розмірі 2200 гривень на кожного члена переміщеної сім'ї на місяць. Виплата соціальної допомоги здійснюється протягом три місяці через зарахування коштів на відповідний банківський рахунок ВПО [24] . Тим самим, виконуючи свою роль, підтримуючи захист і надання допомоги ВПО та особам, які потребують тимчасового захисту зусилля УВКБ ООН були спрямовані на забезпечення безпеки, гідного проживання та доступу до основних послуг для цих уразливих груп.

Більш того, важливим кроком стало підписання 19 квітня 2022 року Міністром соціальної політики України та Представником УВКБ ООН в Україні двостороннього Меморандуму про взаєморозуміння з питань співробітництва між Мінсоцполітики і УВКБ ООН в Україні [18]. Цей меморандум передбачає спільні зусилля та обмін інформацією між Міністерством соціальної політики України та УВКБ ООН з метою підтримки та забезпечення захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту в Україні. Його ціллю є сприяння реалізації міжнародних стандартів та норм захисту цих груп людей, а також підтримка уряду України у впровадженні ефективних політик та програм щодо їхнього захисту та соціальної інтеграції. Меморандум спрямований на різні аспекти співробітництва, таких як забезпечення потоку актуальної інформації між

сторонами стосовно ситуації біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, в Україні, включаючи дані про їхню кількість, потреби та статус. Реалізація спільних проектів та програм з метою підвищення рівня захисту біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту. Це може включати проекти щодо соціальної інтеграції, доступу до освіти та медичних послуг, підтримки працевлаштування та інші ініціативи. Співробітництво також включає спільний моніторинг та оцінка ситуації біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, з метою виявлення потреб, проблем та розробки відповідних рекомендацій для поліпшення їхнього становища.

Тобто, Меморандум створює рамки для ефективної співпраці між Міністерством соціальної політики України та УВКБ ООН з метою захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, який покликаний забезпечити координацію зусиль, обмін досвідом та ресурсами, а також сприяти впровадженню кращих практик у цій сфері.

Отже, аналізуючи доктрину співпраці національних органів з міжнародними організаціями можна дійти висновків, що вона грає важливу роль у захисті прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту. Ці міжнародні організації сприяють установленню стандартів, розробці політик та наданню технічної підтримки країнам, щоб забезпечити адекватний захист та допомогу біженцям та особам, які потребують тимчасового захисту. Вони допомагають країнам у розробці національного законодавства, процедур та механізмів для ефективного реалізації прав біженців.

Крім того, співпраця органів міграційних служб, правоохоронних органів, соціальних служб та інших національних органів з міжнародними організаціями сприяє обміну інформацією, навчанню, координації дій та взаємодії у сфері захисту прав біженців. Це дозволяє ефективніше реагувати на ситуації зі зміщенням населення та забезпечувати потреби та захист біженців у країнах прийому.

Ключовими аспектами співпраці є обмін інформацією про потреби та ситуацію біженців, розробка та впровадження спільних програм та проектів,

надання фінансової та технічної підтримки країнам, сприяння взаємодії та координації дій у кризових ситуаціях. Така співпраця дозволяє забезпечити більш ефективний та координований підхід до захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту.

Однак, важливо враховувати, що виклики та потреби у сфері захисту прав біженців постійно змінюються, і співпраця міжнародних та національних організацій повинна бути гнучкою та адаптивною до нових викликів та ситуацій. Постійне оновлення і реформування механізмів та інструментів захисту є важливим елементом впровадження ефективного міжнародно-правового регулювання в цій сфері. Співпраця міжнародних організацій та національних органів є необхідною для ефективного захисту прав біженців та забезпечення їхнього статусу.

2.2. Імплементация норм міжнародного права щодо захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту у національне законодавство

Національні закони та політики повинні відповідати міжнародним нормам та стандартам, щоб забезпечити консистентний, справедливий та безперешкодний доступ до захисту для біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту.

Процес імплементации міжнародних норм в національне право процес досить затяжний, включати прийняття нових законів, внесення змін до існуючих законодавчих актів, розробку національних політик та процедур, а також створення відповідних інституційних механізмів для їхньої реалізації. Імплементация також може включати навчання та підготовку працівників органів правопорядку, міграційних служб та інших відповідних структур з метою забезпечення належного розуміння та виконання міжнародних стандартів у практичній роботі.

Важливим аспектом імплементации є забезпечення ефективного моніторингу та звітування про стан захисту прав біженців та осіб, які

потребують тимчасового захисту. Національні органи повинні регулярно здійснювати оцінку впровадження міжнародних норм та забезпечувати прозорий механізм звітування перед міжнародними органами та механізмами.

Успішна імплементація норм міжнародного права у національне законодавство вимагає також активної співпраці між різними зацікавленими сторонами, включаючи урядові органи, міжнародні та недержавні організації, громадськість та академічний сектор. Ця співпраця сприяє обміну досвідом, розробці кращих практик та спільним зусиллям у забезпеченні ефективного захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту.

У результаті імплементації міжнародного права у національне законодавство, забезпечується належний рівень захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, сприяє створенню безпечного середовища для них і сприяє гармонійному функціонуванню міжнародної системи захисту прав людини.

Враховуючи нагальність вирішення проблеми відповідності національного законодавства міжнародно-правовим зобов'язанням, які взяла на себе Україна у сфері захисту прав біженців та осіб які потребують додаткового або тимчасового захисту вважаємо за потрібне розібрати окремі аспекти питання імплементації норм міжнародного права щодо захисту прав біженців в українське законодавство.

Специфіка правового статусу біженців є неоднозначною і полягає в тому, що вони мають особливий захист і визнання їх потреб у міжнародному праві, а також володіють основними правами людини, які належать усім громадянам, іноземцям, шукачам притулку і носять загальний характер. Це забезпечує їм правовий статус, який гарантує їхню безпеку, захист та доступ до основних прав та послуг. З іншого боку шукачі притулку користуються індивідуальними привілеями, якими вони володіють на підставі міжнародних, регіональних та локальних угод, що регламентують їх правовий статус [25]. Інші категорії населення зазвичай не мають згаданих привілеїв, оскільки не мають спеціального статусу, окрім того у разі збройного конфлікту, права

біженців захищаються нормами міжнародного гуманітарного права. До тепер, принципи міжнародного права, щодо шукачів притулку є багатограними та неоднорідними тому відсутній єдиний погляд на їх місце в системі норм міжнародного права.

Задля створення правової основи для інтеграції біженців в українське суспільство та забезпечення їхнього гідного життя на території України був прийнятий Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 2011 року [5]. У ньому було чітко закріплене поняття «біженець», створено процедуру для клопотання про надання статусу біженця, або особи яка потребує додаткового або тимчасового захисту, було окреслено протидії спробам зловживань згаданим статусом. Закон також визначає права та обов'язки біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового притулку, включаючи право на захист, освіту, медичну допомогу, працевлаштування та соціальну підтримку. Він також встановлює процедури щодо оформлення статусу біженця, а також регулює питання добровільного повернення біженців до своїх країн походження. Закон встановлює процедури та умови для визнання осіб як біженців, які переслідуються або знаходяться в стані загрози в своїх країнах походження, та для надання додаткового або тимчасового притулку особам, які не можуть повернутися у свої країни через об'єктивні обставини, такі як воєнний конфлікт або природні катастрофи.

Зважаючи на значні переваги Закону, не обійшлося й без недоліків, які потребують виправлення та удосконалення. Одним із головних негативних аспектів залишається можливість позбавлення статусу біженця в адміністративному порядку рішенням органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту без обов'язкового судового розгляду [26]. й Уповноважений Верховної ради України з прав людини також вказує на нагальну необхідність усунення згаданого недоліку. Також перешкодою може стати непрозора процедура процесу позбавлення статусу біженця, яка може

призвести до зловживання службовими обов'язками державних службовців, від яких залежить дана процедура.

Рекомендації Верховного комісара ООН у справах біженців щодо персонального статусу біженця, також не були прийняті до уваги при розробці проекту Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», які ним були запропоновані до нині не чинного Закону України «Про біженців». Рекомендації передбачали імплементації в національне законодавство положення щодо персонального статусу біженця відповідно до статті 12 Конвенції про статус біженців, яка закріплює, що «особистий статус біженця визначається законами країни його доміцилія або, якщо у нього такого немає, - законами країни його проживання. Права, раніше набуті біженцем і пов'язані з його особистим статусом, зокрема права, які стосуються шлюбу, дотримуватимуться Договірними Державами після виконання, якщо необхідно, формальностей, які вимагаються законами цієї держави, за умови, що відповідне право є одним з тих прав, які були б визнані законами цієї держави, якби ця особа не стала біженцем» [2].

Чітке формулювання про персональний статус могло забезпечити чіткі повноваження національним органам щодо вирішення існуючих питань з піклування про спільних дітей біженців у разі їхнього розлучення або розділення в державі перебування [27].

Окрема проблема-інтеграція біженців в суспільство, що є важливою та складною проблемою, яка потребує спеціальної уваги та підходу. Незважаючи на існування загальних законодавчих положень щодо прав та обов'язків біженців, окремі аспекти їхньої інтеграції можуть залишатися невирішеними або потребувати додаткового врегулювання в вітчизняному законодавстві. Процес інтеграції біженців в суспільство включає багато аспектів, включаючи доступ до освіти, працевлаштування, житла, медичних послуг, культурного життя та інших соціальних послуг. Важливо забезпечити рівні можливості та недискримінаційне ставлення до біженців у всіх сферах життя, а також створити умови для їхньої активної участі у суспільному,

економічному та культурному розвитку країни. Для вирішення цієї проблеми можуть бути розроблені та впроваджені спеціальні програми та заходи, які сприятимуть інтеграції біженців у суспільство. Це можуть бути програми професійної підготовки, курси мови, програми соціальної підтримки та адаптації, а також заходи з популяризації та взаєморозуміння між різними культурами.

Для успішної інтеграції біженців важлива роль належить не лише державним органам, але й громадським організаціям, міжнародним організаціям та самому суспільству в цілому. Спільна співпраця всіх сторін є важливим фактором у забезпеченні успішної інтеграції біженців та створенні багатокультурного й толерантного суспільства.

Законодавство має гарантувати біженцям право на роботу, відповідні умови праці, рівні можливості зайнятості, а також допомогу у пошуку роботи та професійному навчанні. Це може включати створення програм підтримки з працевлаштування, сприяння підприємництву серед біженців, а також захист їхніх прав як працівників.

Крім того, важливо мати ефективні механізми захисту прав біженців та можливість звернення до судових та адміністративних інстанцій у разі порушення їхніх прав. Це сприяє забезпеченню їхньої правової захищеності та забезпечує відповідальність за порушення прав біженців.

Таким чином, ефективне правове забезпечення прав біженців є ключовим елементом для забезпечення їхньої успішної економічної інтеграції та сприяє створенню справедливого та гармонійного суспільства.

Однак, незважаючи на взяті при приєднанні до Конвенції ООН про статус біженців від 1951 року на себе Україною зобов'язання, законодавство України, на жаль, не містить положень щодо інтеграції біженців в українське суспільство, хоча й на цьому також неодноразово наголошувалося у рекомендаціях Управління Верховного комісара ООН у справах біженців.

Біженці мають бажання розпочати нове життя, забезпечити свою фінансову незалежність і стати активними учасниками суспільства. Вони

бажають знайти роботу, реалізувати свої таланти та внести свій вклад у розвиток економіки та культури країни, яка їм надала притулок, а не навпаки сприяти фінансовій нестабільності держави, та приносити значні витрати державному бюджету.

З іншого боку, держава зацікавлена в успішній інтеграції біженців, оскільки це сприяє соціальному і економічному розвитку країни. Інтеграція біженців дозволяє залучити нові ресурси, таланти та ідеї, що сприяє розширенню економічного потенціалу країни. Біженці, які здатні самостійно заробляти на проживання, зменшують навантаження на державні соціальні програми та бюджет, тим самим забезпечуючи економічну стабільність. Отже, ефективна інтеграція біженців забезпечує взаємовигідність для осіб, які отримали статус біженця, та держави, яка надала притулок, сприяючи створенню рівноправного, багатокультурного та процвітаючого суспільства.

Дійсно, важливо визнати, що в Україні існують обмеження щодо активності органів державної влади в сфері адаптації біженців, особливо в контексті фінансових витрат. На сьогоднішній день, Україна переживає ряд внутрішніх та зовнішніх викликів, що можуть обмежувати ресурси, в тому числі фінансові, виділені на інтеграцію біженців.

Проте, слід зазначити, що держава робить деякі кроки в напрямку підтримки інтеграції біженців. Надання початкової освіти дітям-біженцям та видання посвідчень та проїзних документів біженця свідчать про деяку підтримку їх прав та необхідності їхньої інтеграції. Також, захист біженців від примусового вислання є важливим аспектом, який гарантує їхню безпеку та стабільність.

План дій щодо мови у багатомовному світі 2013 року, розроблений ЮНЕСКО, має на меті сприяти багатомовності та мовній рівності. Він включає рекомендації стосовно мови в контексті біженців, зокрема щодо мовової освіти, доступу до інформації та збереження мовної різноманітності. План рекомендує забезпечувати доступ до мовової освіти для біженців, включаючи навчання мовам країни проживання, підкреслює необхідність забезпечення

доступу біженців до інформації в їхніх рідних мовах. Це може включати переклад важливих документів, комунікацію та інформаційні ресурси.

Отже, важливо зробити додаткові кроки у поліпшенні інтеграційної політики. Це може включати більші фінансові інвестиції у програми навчання мові, професійного навчання та розширення доступу до робочих місць для біженців. Також необхідно підтримувати розуміння та толерантність у суспільстві щодо біженців, що допоможе забезпечити їхню успішну інтеграцію та сприятиме розвитку багатокультурної спільноти [28].

До прикладу, вивчення української мови, на нашу думку є стало б яскравим елементом успішної інтеграції біженців в українське суспільство. Знання мови держави прийому дозволяє біженцям активно спілкуватися з місцевими жителями, знаходити роботу, отримувати освіту та взаємодіяти з різними державними органами і службами.

Українська мова є важливим елементом національної ідентичності та культурного спадку України. Освоєння мови дозволяє біженцям відчувати себе більш зібраними з місцевим населенням, розуміти культурні особливості та брати активну участь у соціокультурному житті країни прийому.

Враховуючи це, важливо сприяти доступу біженців до якісного мовного навчання, організовувати курси української мови та підтримувати мовні програми, спрямовані на навчання мови, які враховують потреби та особливості біженців.

Крім того, важливо підтримувати різноманітність мовних ресурсів, які допомагають біженцям в оволодінні українською мовою. Це може включати розробку навчальних посібників, онлайн-курсів та інших доступних джерел, що сприяють вивченню мови. Адже, сучасні реалії демонструють що малий відсоток біженців в Україні володіє українською мовою, що в свою чергу створює для них немало проблем. На законодавчому рівні можна вирішити питання стосовно права осіб, які отримали статус біженців і подали заяву про отримання статусу громадянина України, на вивчення української мови. Це може бути здійснено шляхом внесення відповідних змін до законодавчих

актів, які регулюють процедуру отримання громадянства України. Крім того, важливо враховувати потреби та особливості біженців, зокрема, шляхом забезпечення доступу до мовних ресурсів, які враховують різні рівні мовних вмінь та індивідуальні потреби. Це може охоплювати навчання української мови як другої мови, надання перекладу та іншу підтримку для сприяння успішному оволодінню мовою.

Законодавче закріплення права на вивчення української мови для біженців, які прагнуть отримати громадянство України, визнає важливість мовного аспекту інтеграції та підтримує їхні зусилля у навчанні та використанні мови країни прийому.

Узагальнюючи, хоча Україна здійснює певні кроки у сфері інтеграції біженців, додаткові зусилля та ресурси є необхідними для забезпечення повноцінної інтеграції та розвитку цінностей інклюзивного суспільства.

Належний захист жінок-біженців, які стикаються з особливими проблемами в питанні захисту, є важливою темою, яку потрібно враховувати при розробці законодавства та політики в галузі біженців. Рекомендації Виконавчого Комітету Управління Верховного комісара ООН у справах біженців можуть мати велике значення в цьому контексті.

Якщо вітчизняне законодавство не відображає конкретні рекомендації щодо належного захисту жінок-біженців, це може бути викликом для ефективного захисту їх прав. У такому випадку важливо, щоб державні органи враховували міжнародні стандарти та рекомендації, що випливають з міжнародного права прав людини, зокрема з документів, прийнятих Виконавчим Комітетом Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Це може включати рекомендації щодо захисту вразливих груп, включаючи жінок-біженців, і запровадження відповідних політичних та правових заходів. Підтримка і впровадження таких рекомендацій може сприяти належному захисту прав жінок-біженців, забезпеченню їхньої безпеки та добробуту, а також підтримці їх інтеграції в суспільство. Крім того, сприяння рівноправ'ю та недискримінації є важливими принципами, які

повинні бути враховані в законодавстві та практиці відносно біженців, зокрема жінок-біженців.

Інформація про те, що жінки-біженці становлять більшість від загального числа біженців у світі, відображає глобальну тенденцію. Згідно з даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, в 2020 році жінки і діти склали більше 80% всіх біженців у світі [29].

Стосовно України, якщо вона не приєдналась до програм Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, це може бути обумовлено різними факторами, включаючи політичні та економічні обставини, внутрішню політику та пріоритети країни. Кожна держава має свої власні механізми та програми для допомоги біженцям, і це може включати різноманітні проекти та програми, спрямовані на підтримку економічної самостійності жінок-біженців.

Інтеграція жінок-біженців у суспільство та забезпечення їхньої економічної самостійності є важливими аспектами їхньої інтеграції. Для цього можуть бути розроблені проекти та програми, спрямовані на професійну підготовку, навчання мови, підприємництво та доступ до ринку праці. Важливо, щоб такі ініціативи були розроблені з урахуванням специфічних потреб та викликів, з якими стикаються жінки-біженці, і забезпечували їм рівні можливості та права на працю та економічну самостійність.

Бажання та зусилля України щодо розвитку програм та проектів, спрямованих на економічну самостійність жінок-біженців, можуть бути визначені національною політикою, міжнародними зобов'язаннями та співпрацею з міжнародними організаціями, включаючи Управління Верховного комісара ООН у справах біженців та іншими партнерами.

Важливим кроком є також спрощення доступу до інформації про права біженців шляхом розробки єдиного та зрозумілого документу, де були б узагальнені основні норми та процедури, пов'язані зі статусом біженця та їхніми правами. Це може сприяти зрозумінню і ознайомленню біженців з

їхніми правами, та обов'язками, а також спрощуючи процес їх реалізації [30, с. 89].

З аналізу норм національного законодавства можна зробити висновок, що більша його частина стосується більше процедур визнання особи біженцем, процедуру подання заяв на отримання даного статусу, але щодо подальшої адаптації біженців в українське суспільство статті відсутні.

Законодавча імплементація норм міжнародного права щодо захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, в національне законодавство є важливим завданням для країн, які приймають цих людей. Необхідність такої імплементації впливає зі зобов'язань, які країни приймають, зокрема згідно зі стандартами Женевської конвенції 1951 року та інших релевантних міжнародних документів.

Ефективна імплементація норм міжнародного права вимагає внесення змін у внутрішнє законодавство з метою забезпечення захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту. Це може включати узгодження внутрішніх законів з міжнародними стандартами, створення механізмів для визнання статусу біженця, забезпечення доступу до основних прав і послуг, а також забезпечення процесу інтеграції біженців у суспільство.

Крім того, важливою складовою імплементації є надання біженцям доступу до інформації про їхні права та обов'язки, забезпечення правової підтримки та освіти для біженців, щоб вони могли ефективно реалізувати свої права.

Принципи та цінності, які закріплені в українському законодавстві, спрямовані на забезпечення поваги до прав людини, захист їх гідності і недоторканості. Україна прагне створити сприятливі умови для всіх осіб, включаючи біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, щоб вони могли закріпити своїми правами і свободами на території країни.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ

3.1. Військові конфлікти як чинник хвилі міграції в сучасному світі

Сучасне людство стикається з різноманітними складностями і викликами, що впливають на економічну, соціальну та екологічну безпеку країн і регіонів. Проблеми забезпечення безпеки походять з різних джерел, включаючи конкуренцію за ресурси, геополітичні ризики, етнічні та національні протистояння. Ці фактори можуть спричиняти військові конфлікти, громадянські збройні конфлікти та нестабільність.

Постійне загострення військово-політичної ситуації та конфліктів призводить до вимушеної міграції, коли люди покидають свої рідні країни, шукаючи безпеки для себе і своїх родин. Цей процес біженства може мати значний вплив на мігрантів, країни-отримувачі та глобальну спільноту в цілому.

Війна і збройні конфлікти спричиняють серйозну загрозу життю, безпеці та добробуту людей. Насильство, переслідування, погрози та знищення майна змушують багатьох людей залишати свої домівки та шукати притулок в інших країнах або регіонах. Це призводить до масового переміщення населення та формування великих груп біженців і внутрішньо переміщених осіб. Військові конфлікти також створюють нестабільність у регіоні, що може призвести до інших проблем, таких як економічна деградація, відсутність доступу до основних послуг, погіршення умов життя та порушення прав людини. Ці фактори також можуть спонукати людей до міграції у пошуках безпеки, захисту та кращого майбутнього.

Сьогоднішній світ стикається з великими викликами щодо міграції. Згідно з публікацією Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, приблизно 1% населення світу є біженцями [31]. Кількість біженців

зростала протягом останніх десятиліть, а особливо різко зросла через Сирійську громадянську війну, що почалася у 2011 році. Ця війна змусила мільйони людей покинути свої домівки і шукати притулку в сусідніх країнах та на теренах Європи.

Міжнародне співробітництво та гуманітарна допомога важливі для реагування на кризові ситуації, що виникають у зв'язку з військовими конфліктами. Забезпечення безпеки та захисту біженців, надання гуманітарної допомоги, просування миру та розвитку в районах конфліктів є важливими завданнями для міжнародного співтовариства.

Тому військові конфлікти є значним фактором, що впливає на міграцію в сучасному світі, і вимагають комплексного підходу для розв'язання проблем, пов'язаних з переміщенням населення та захистом прав людини.

Проблеми вимушеного переселення людей в сучасному світі стають одними з найгостріших проблем нашого часу. Справді, вимушена міграція, яка стала наслідком конфліктів у XXI столітті, породжує серйозну загрозу та посилює вразливість певних груп населення, зокрема біженців, вимушених переселенців та осіб без громадянства. Організація Об'єднаних Націй (ООН) визнає ці групи як найбільш вразливі на планеті і звертає особливу увагу на їхні потреби та захист.

Аналіз історичних міграцій під час конфліктів в сусідніх державах дійсно може допомогти у розумінні та передбаченні наслідків для приймаючих держав та мігрантів. Дослідження міграційних потоків може надати корисну інформацію для розробки політики та стратегій, спрямованих на попередження негативних наслідків та забезпечення ефективного управління міграційними процесами. Деякі з можливих негативних наслідків, які можуть виникнути для приймаючих держав та мігрантів під час конфлікту в сусідніх країнах, включають збільшений тиск на існуючі соціальні та економічні системи, так як масштабні міграційні потоки можуть створювати великий тиск на інфраструктуру, житловий фонд, охорону здоров'я, освіту та інші громадські послуги приймаючої держави. Що може призвести до

перенавантаження систем та обмеженого доступу до послуг як для мігрантів, так і для місцевого населення. Більш того збільшення міграційних процесів може призвести до погіршення безпеки та правопорядку, адже конфлікти в сусідніх країнах можуть призвести до зростання кримінальності, незаконної торгівлі та поширення зброї. Це може впливати на безпеку та правопорядок у приймаючій державі, створюючи виклики для забезпечення громадської безпеки та захисту прав громадян [32].

Війна в Іраку, яка розпочалася в 2003 році, мала серйозний вплив на міграцію в регіоні. Після сверження режиму Саддама Хусейна, Ірак став сценою насильства, політичної нестабільності та етнічних конфліктів, що призвело до масової міграції іракців.

Велика кількість іракців були змушені покинути свої домівки через загрозу насильства та безпеки. Багато людей стали внутрішньо переміщеними особами, шукаючи притулку в безпечних районах в межах країни. Інші намагалися перетнути кордон і ставали біженцями, шукаючи притулку у сусідніх країнах, таких як Йорданія, Ліван, Сирія та Туреччина.

Цей конфлікт спричинив гуманітарну кризу, зокрема стосовно біженців та внутрішньо переміщених осіб. Вони зіткнулися з викликами, пов'язаними з доступом до житла, харчування, медичної допомоги та освіти. Більшість біженців перебувала в незабезпечених умовах із обмеженим доступом до базових послуг.

Цей конфлікт тривав кілька років, і міграційні стріми з Іраку продовжувалися протягом тривалого періоду. Вплив війни в Іраку на міграцію іракців став великим викликом для регіону та міжнародної спільноти, які сталкивалися з необхідністю надання гуманітарної допомоги та захисту біженцям.

Військовий конфлікт у Дарфурі, який тривав з 2003 до 2020 року, мав серйозні наслідки для міграції та безпеки в регіоні. Цей конфлікт спочатку виник через соціально-політичні протистояння та суперечки між етнічними групами.

Конфлікт призвів до масових порушень прав людини, насильства та знищення міст та сіл. Це призвело до внутрішнього переміщення та вимушеної міграції великої кількості суданців. Багато людей з Дарфуру були змушені шукати притулок в сусідніх країнах, таких як Чад, Ефіопія та Уганда.

Суданці, які стали біженцями, зазнали великих труднощів і лицарювали зі знехтуванням, недостатком безпеки, а також обмеженим доступом до основних послуг, таких як житло, вода, харчування та медична допомога. Біженці часто опинялися в таборах для переселенців або спонтанних поселеннях, де вони залежали від гуманітарної допомоги.

Міжнародна спільнота та гуманітарні організації намагалися надати допомогу біженцям з Дарфуру, зокрема шляхом забезпечення харчування, притулку, медичної допомоги та освіти. Однак, умови в біженцях таборах залишалися важкими, а гуманітарна криза тривала протягом багатьох років.

У 2020 році було оголошено підписання мирного угоди між суданським урядом і деякими повстанськими групами, що привело до закінчення формального військового конфлікту у Дарфурі. Однак, наслідки цього конфлікту, включаючи міграцію і проблеми пов'язані з нею, все ще відчуються в регіоні.

Дослідники, займаючись вивченням питання міграції, зазвичай фокусуються на аналізі причин, наслідків та вимірах у цифрах. Проте визначення самого предмета обговорення - міграції - є важливим аспектом дослідження.

Міграція може бути визначена як пересування людей з одного місця проживання в інше на певний час або назавжди. Вона може мати різні причини, включаючи економічні, соціальні, політичні та екологічні. Міграція може відбуватись в межах країни (внутрішня міграція) або між країнами (міжнародна міграція) [33].

Чайковський Ю.В. розділяє міграцію на вимушену і добровільну [34]. Різниця між ними полягає в тому, що вимушена міграція, особливо та, що спровокована збройним конфліктом, є неплановою і може створювати значні

виклики для держави, через свою велику чисельність. Основними викликами можуть бути - приплив мігрантів, що потребують допомоги та підтримки в основних сферах життя, таких як житло, працевлаштування, освіта та медична допомога. Це може збільшити навантаження на соціальні бюджети та інфраструктуру держави. З викликами може стикнутися і політика держави, через великий приплив мігрантів може створювати політичні напруження та дискусії щодо міграційної політики держави. Влада повинна знайти баланс між захистом прав мігрантів та врахуванням інтересів власного населення.

Вимушена міграція, особливо збройним конфліктом, може мати серйозні гуманітарні наслідки. Мігранти можуть стикатись з недостатнім доступом до харчування, проживання, медичної допомоги та інших основних потреб. Це вимагає негайної гуманітарної допомоги та координації.

Наслідки вимушеної міграції можуть мати як негативний, так і позитивний вплив на економіку приймаючої країни. Від цього впливу залежить величина та тривалість міграційних процесів, а також ефективність політик і заходів, прийнятих урядом для управління міграційними потоками. Основним з негативних наслідків може стати велика конкуренція на ринку праці з місцевим населенням, що в свою чергу призведе до зниження заробітних плат і зміни робочих умов для мігрантів і місцевих жителів.

На противагу негативним наслідкам є також і позитивні, до прикладу - мігранти можуть стати джерелом робочої сили для різних секторів економіки, заповнюючи вакансії, на які важко знайти місцевих працівників. Вони можуть принести свої навички, знання та підприємницький дух, що сприяє економічному зростанню. Більш того може вирішитися проблема заповнення демографічних прогалин в країні, адже у деяких випадках, коли приймаюча країна має низький рівень народжуваності та старіюче населення, мігранти можуть виконувати важливу роль у заповненні демографічних прогалин, забезпечуючи молоду робочу силу та підтримку пенсійної системи. Отже, наслідки вимушеної міграції можуть мати як негативний, так і позитивний вплив на економіку приймаючої країни. Розв'язання цих викликів вимагає

комплексного підходу, який враховує гуманітарні потреби біженців, а також соціально-економічні аспекти приймаючих країн.

Ще однією класифікацією на думку А. Романюк є поділ міграції на офіційну та нелегальну [35]. Офіційна міграція (легальна міграція) - це форма міграції, яка відбувається відповідно до законодавства та правил, прийнятих державою-отримувачем. Офіційні мігранти отримують легальний статус, такий як робоча віза, студентська віза, сімейна злиття або інші форми легального перебування. Вони мають право на певні соціальні та економічні права, які надаються законодавством країни-отримувача.

Нелегальна міграція - це форма міграції, яка відбувається поза рамками законодавства держави-отримувача. Нелегальні мігранти перебувають у країні-отримувачі без необхідних дозволів або віз. Вони можуть нелегально перетнути кордон, використовувати недозволені методи в'їзду або залишатися після закінчення терміну легального перебування. Ці мігранти зазвичай не мають правового захисту та доступу до соціальних та економічних прав, які надаються законом.

Варто зауважити, що нелегальна міграція є складною проблемою, яка може мати негативні наслідки для мігрантів, країни-отримувача та їхніх суспільств в цілому. В той же час, офіційна міграція може бути контрольованою та користуватися перевагами для всіх сторін, забезпечуючи правовий захист та сприяючи економічному розвитку країн-отримувачів.

Міграція біженців відноситься до примусової міграції, що означає, що вона стимулюється загрозою для життя і джерел існування людей, незалежно від причин. Ці причини можуть бути природними або антропогенними, як вказується у визначенні примусової міграції, запропонованому Міжнародною організацією з міграції [36]. Міграція біженців часто включається до змішаних міграційних потоків, які також включають трудових мігрантів і шукачів притулку. Це пояснюється тим, що після військових конфліктів ситуація в країні може бути постконфліктною, коли військовий або політичний конфлікт

завершений або локалізований, але на території інших країн зберігається можливість вільного переміщення осіб.

Значна кількість біженців концентрується в кількох країнах, які стикаються з великими конфліктами та кризовими ситуаціями. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, на сьогоднішній день більше 65% усіх біженців проживають у п'яти країнах: Сирії, Афганістані, Південному Судані, М'янмі та Сомалі [37].

Конфліктні та постконфліктні етапи розвитку цих країн призводять до збільшення міграційних потоків, оскільки люди шукають безпеки та захисту в інших країнах. Внаслідок цього такі масові переселення людей впливають на склад робочої сили та ресурсне забезпечення розвитку національних економік. Вони також мають значний вплив на ринки праці, змінюючи демографічну структуру суспільства як у країнах прийому, так і у країнах, звідки відбувається міграція.

Ситуація військового конфлікту між Вірменією та Азербайджаном є прикладом того, як у певних випадках суспільне ставлення до біженців та шукачів притулку може зазнати негативних змін [37]. Спочатку, в азербайджанському суспільстві панувало співчуття та терпимість до біженців з Вірменії, які сприймалися як жертви конфлікту.

Однак, з плином часу, взаємини між місцевими жителями та вимушеними мігрантами різко змінилися. Біженці та вимушені переселенці стикалися з викликами, такими як нестача житла та роботи. Уряд не забезпечував вирішення цих проблем, що призвело до зміни відношення місцевого населення до біженців .

Ця ситуація показує, що негативне ставлення до біженців та шукачів притулку може виникнути внаслідок економічних, соціальних та політичних факторів [38]. Недостатні ресурси та неефективне управління можуть призвести до зростання напруженості та ворожості між місцевим населенням і мігрантами. Для успішної інтеграції біженців в суспільство необхідна

підтримка та дієві заходи з боку влади, а також формування позитивного настрою та взаєморозуміння між різними групами населення.

Сучасні методи регулювання міграційних процесів в країнах ЄС базуються на комплексному підході та використовують різноманітні інструменти для ефективного управління пересуванням людей. Одним із головних завдань такої політики є раціональний розподіл кваліфікованих фахівців між різними секторами економіки.

У ЄС використовуються наступні методи регулювання міграційних процесів:

- Системи квот. Країни ЄС можуть встановлювати квоти на прийом мігрантів залежно від потреб своєї економіки та ринку праці. Це дозволяє контролювати чисельність та склад міграційних потоків.
- Регулювання робочої міграції. Країни ЄС встановлюють спеціальні програми для прийому та працевлаштування кваліфікованих і некваліфікованих робітників з-за кордону. Це може включати видання робочих віз, спрощені процедури працевлаштування та розвиток спеціалізованих міграційних каналів.
- Програми сезонної робочої міграції. Деякі країни ЄС використовують програми для тимчасового працевлаштування мігрантів у сезонних галузях, таких як сільське господарство або туризм. Це дозволяє задовольняти тимчасову потребу в робочій силі та зменшувати незаконну міграцію.
- Програми для висококваліфікованих фахівців. Деякі країни ЄС пропонують спеціальні програми для приваблення та утримання висококваліфікованих мігрантів, які можуть принести значний внесок у національну економіку та науковий розвиток.
- Реінтеграційні програми. ЄС розробляє програми та проекти, спрямовані на підтримку інтеграції мігрантів у суспільство та ринок праці. Це включає надання освіти, мовних курсів, професійної підготовки та допомоги в підприємницькій діяльності.

- Фінансова підтримка. Надання фінансової допомоги та кредитів мігрантам для розвитку їх підприємницьких ідей та стартапів. Це може включати спеціальні фонди або програми, які надають доступ до фінансування з низькими процентними ставками.

- Бізнес-імміграційні програми. Введення спеціальних програм, які спрощують процедури отримання віз та дозволів на роботу для мігрантів, які мають підприємницькі наміри. Це допомагає залучати талановитих та інноваційно налаштованих мігрантів, які можуть створити нові робочі місця та сприяти економічному зростанню.

- Мінімізація адміністративних обмежень. Спрощення процедур реєстрації бізнесу, відкриття банківських рахунків та отримання необхідних дозволів для мігрантів-підприємців. Це допомагає зменшити бюрократичні перешкоди та створює сприятливе середовище для підприємництва.

Україна може врахувати досвід регулювання міграційних процесів у ЄС для вдосконалення власної політики міграції та працевлаштування. Важливо аналізувати потреби в робочій силі, створювати сприятливі умови для інтеграції мігрантів, а також розробляти ефективні механізми контролю та розподілу міграційних потоків з метою сприяння розвитку економіки та соціальної стабільності країни. Ці заходи сприяють створенню благоприятного середовища для мігрантів-підприємців, залучають інвестиції та сприяють розвитку економіки як в країнах ЄС, так і в інших країнах, які можуть використовувати цей досвід.

В червні 2016 року Європейський Союз створив Партнерську структуру мобільності (MPF) з метою активізації міграційних процесів та підвищення співпраці між ЄС та країнами-партнерами для сталого управління міграційними потоками [39]. MPF є механізмом співпраці, який допомагає країнам-членам ЄС та їх партнерам ефективніше вирішувати питання міграції, сприяти розвитку та забезпеченню сталого управління міграційними процесами.

Партнерська структура мобільності спрямована на активізацію різних інструментів та ресурсів, що доступні в рамках ЄС та країн-партнерів, для покращення управління міграційними потоками. Це може включати фінансову допомогу, технічну підтримку, навчання та обмін досвідом. Головна мета МРФ полягає в розвитку сталого управління міграційними потоками, забезпеченні прав та захисту мігрантів, просуванні легальної міграції та боротьбі з незаконною міграцією. Партнерська структура сприяє розробці та реалізації політик, програм та проектів, спрямованих на ці цілі.

З 2015 року успішні схеми переселення, які були спонсоровані Європейським Союзом, допомогли понад 98 000 найбільш уразливих людей, які потребують міжнародного захисту, знайти притулок у країнах-членах ЄС [40]. Ці схеми переселення є одним із механізмів, за допомогою яких ЄС реагує на гуманітарні кризи та надає притулок людям, які перебувають у надзвичайно складних ситуаціях.

Перед реалізацією кожної схеми переселення країни ЄС оголошують свої передбачення щодо кількості біженців, які вони планують прийняти. Схеми переселення організовуються спільно з країнами-членами ЄС та залучають добровільних учасників, які готові прийняти та інтегрувати переселенців. Вони сприяють переміщенню людей з країн, де вони зазнають переслідувань або життєвої небезпеки, до безпечних місць, де їм надається міжнародний захист.

Ці схеми мають велике значення для найбільш уразливих людей, таких як біженці, особи, що потерпіли від конфліктів або насильства, та люди, які не можуть повернутися до своїх домівок через загрозу життю чи безпеку. Вони допомагають забезпечити безпеку та захист для цих людей та допомагають їм почати нове життя у ЄС.

Загальноєвропейська система надання притулку (CEAS) була створена з метою встановлення спільних мінімальних стандартів поводження з шукачами притулку в Європейському Союзі. Однак, на практиці, ставлення до шукачів

притулку різняться в країнах-членах, що призводить до нерівності в показниках визнання і захисту.

Це призводить до ситуації, коли багато шукачів притулку переміщуються в межах ЄС з метою подати заяву на притулок у країні, яка має більш вигідні умови або вищі показники визнання. Цей явище часто називають "покупкою притулку" і воно підкреслює потребу в кращій гармонізації процедур і стандартів надання притулку в ЄС.

У зв'язку з міграційною кризою, Рада Європейського Союзу розглядає законодавчі пропозиції, які були висунуті Європейською Комісією у 2016 році, щодо реформування системи надання притулку. Крім того, у вересні 2020 року було представлено п'ять нових законодавчих пропозицій, які входять до складу нового пакту Комісії щодо міграції та притулку. Метою цих пропозицій є покращення системи надання притулку шляхом забезпечення більшої гармонізації, ефективності та справедливості в процедурах та стандартах надання притулку в ЄС.

Актуальність питання військових конфліктів як чинника хвилі міграції в сучасному світі сьогодні не потребує доведення, адже «міграційні процеси є постійним явищем на всіх етапах історії людства, а в сучасному світі проблеми вимушеного переселення мільйонів людей відносяться до розряду найгостріших» [34, с. 83]. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи Національної академії наук України, неабиякої інтенсивності міжнародні міграції набрали саме в умовах глобалізації, що характеризується не лише глобалізацією світової економіки, демографічними та економічними диспропорціями між країнами, але й конфліктами та військовими діями [41, с. 349]. Так, для початку XXI століття характерним є різке зростання міжнародних міграційних процесів і залучення до останнього практично всіх країн світу. Натомість станом на 90-і роки XX століття загальна кількість мігрантів у світовому співтоваристві оцінювалася у 125 млн. осіб (приблизно 2 % населення всієї планети) [42, с. 214]. При цьому однією з причин такої кількості мігрантів безпосередньо виступають саме військові

конфлікти між країнами.

У той же час, у результаті анексії Криму та військових дій на Донбасі у 2014–2015 роках виник потік як внутрішньої, так і зовнішньої вимушеної міграції. Кількість заяв про надання притулку, що були подані громадянами України в європейських державах, перевищила в 2015 році 22 000, що становило на третину більше, ніж у 2014 році, і більше ніж у 20 разів, ніж у 2013 році [46]. Як слушно зазначають М. А. Бучин і Н. О. Мархайчук, саме РФ є однією з країн-агресорів, котра масштабно використовує міграцію як один із інструментів гібридної війни, і, відповідно, спричинила низку міграційних криз у сучасному світі [44, с. 86-87], тоді як впродовж першого місяця повномасштабної війни у 2022 році з України виїхало близько 3,6 млн осіб [43].

І хоча станом на 2023 рік темпи виїзду за кордон значно сповільнилися, однак на переконання аналітиків Національного інституту стратегічних досліджень продовження війни може мати наслідком подальшу міграцію українців за кордон, тоді як інтенсивність останньої та її напрями залежатимуть від певних чинників, до яких варто віднести:

- 1) розширення чи скорочення зони бойових дій;
- 2) прогрес у звільненні решти тимчасово захоплених територій;
- 3) стабільність місцевої критичної інфраструктури;
- 4) безпосередні обстріли населених пунктів російськими військами;
- 5) виникнення кризових ситуацій техногенного чи природного характеру;
- 6) рівень соціально-економічного відновлення територій, що були звільнені;
- 7) зміни не лише на ринку праці, але й в економічній структурі певних регіонів української держави [44].

Як бачимо, дійсно існує тісний взаємозв'язок між міграцією населення та військовими конфліктами. На підтвердження цієї тези, наведемо приклад дослідження, що було проведено в Африці, Азії і Південній Америці, яке

підтвердило, що політична нестабільність – громадянські війни, геноциди та зовнішні втручання – призвели до того, що збільшилася міжнародна міграція та кількість внутрішньо переміщених осіб. Дослідниками було доведено, що як економічні, так і соціальні фактори, важливі під час формування міграційних потоків з конфліктних регіонів. Окрім цього, ними було встановлено, що громадянська війна має найбільший вплив на міграцію, за якою слідує геноцид/політицид, тоді як «етнічні» конфлікти або порушення прав людини не призводять до масштабних міграційних рухів [45].

У той же час, коли ми говоримо про міжнародні тенденції у сфері міграції, результати досліджень щодо наслідків конфлікту в менш розвинених державах мають досить незначні спільні риси з ситуацією, яка наразі склалася в Україні. Це пояснюється тим, що військовий конфлікт в Україні має свої особливості. Так, він обмежується лише певною частиною країни і є тривалим конфліктом, спровокованим зовнішніми силами (зокрема росією) шляхом використання й різних форм «психологічної війни». При цьому, не дивлячись на складну безпекову ситуацію, уряд України забезпечує контроль над безпекою та соціальною ситуацією в інших регіонах країни. Крім того, українська влада проводить амбітні реформи, однак вони стикаються з проблемами, зокрема високим рівнем корупції [46].

Звідси, зростання міграції, формування мігрантських спільнот і розвиток етнічних меншин мають наслідком збільшення ксенофобії й націоналізму серед корінного населення країн Європи, а також сприяють активності ультраправих партій і організацій, які пропагують захист національної ідентичності. Це, у свою чергу, створює нові загрози й виклики для національної безпеки. У цілому, політизація міграційних процесів у Європі має значний потенціал конфлікту і становить загрозу для європейської ідентичності та стабільності останньої [47, с. 147].

Разом з цим, військові конфлікти в різних державах мають вплив на геополітичний лад, що тим самим зачіпає економічні інтереси більшості держав. Дійсно, як вказує О. А. Пробоїв, воєнні конфлікти на сході України та

в різних регіонах Південно-Східної Азії, Африки та Південної Америки порушують геополітичну структуру світу і становлять загрозу економічному добробуту та благополуччю громадян розвинених країн. Крім того, вони спричиняють збільшення злочинності і мають безпосередній вплив на епідеміологічну ситуацію у цих регіонах. Неконтрольований приплив біженців до розвинених країн ставить уряди перед значними непередбаченими економічними витратами на надання різного роду допомоги. Це має наслідком проблеми з працевлаштуванням біженців через відсутність належної освіти та кваліфікації, а також через мовні бар'єри та культурні відмінності, які ускладнюють їх фізичну та психологічну адаптацію до нових життєвих умов [48, с. 90].

На додаток до вищесказаного, слушною є думка Ю. В. Чайковського, який зазначає, що вимушена міграція має серйозні наслідки як для окремих осіб, так і для багатьох країн і світового співтовариства загалом. Водночас недосконалість міжнародно-правових норм у сфері міграції, а також недостатня готовність та здатність держав самотійно впоратися з вимушеними міграційними потоками призводить до ситуацій, відомих як «міграційні колапси», коли проблема вимушених мігрантів значно зростає через несвоєчасне реагування на цю проблему. Перш за все, сусідні держави, які межують з конфліктуючими регіонами, страждають від таких примусових міграційних потоків, що змушує їх посилювати міграційне законодавство та приймати непопулярні рішення, спрямовані на забезпечення безпеки своїх громадян.

Більше того, на переконання окремих дослідників, міграційна криза спричинила дестабілізацію Європейського Союзу і мала такі наслідки, як поширення сумнівів стосовно вільного пересування людей у Шенгенській зоні, збільшення невдоволеності серед європейців і зростання ризику терористичних атак. У результаті таких дій росії, держави Євросоюзу стали діяти більш самотійно, незалежно від інтересів своїх сусідів. Це призвело до розколу і втрати єдності в Європейському Союзі, зменшивши його політичну

вагу та здатність протистояти державам-агресорам. Експерти вважають, що такі результати можуть бути однією з цілей стратегій вимушеної міграції, що використовується як інструмент гібридної війни російською федерацією [3].

Отже, міграційна криза, що є наслідком військових конфліктів, являє собою багатоступеневу проблему, вирішення якої є можливим за допомогою об'єднання зусиль різних держав. Як справедливо зазначає О. Заставна, для вирішення проблеми міграції об'єктивно необхідним є комплексний підхід, що враховує вплив історичних, політичних, культурних та етнічних факторів. Для поліпшення міграційної політики Європейського Союзу рекомендується посилити законодавство щодо нових іммігрантів, осіб, які скоїли злочини або порушення правил на території Євросоюзу, а також щодо нелегальних мігрантів. Важливою складовою нової міграційної політики повинна стати інтеграція, проте в більш інтенсивній формі: потрібно розробити чітку концепцію, яка забезпечує гармонійні взаємини між місцевим населенням держав-членів Європейського Союзу та мігрантами. Забезпечення доступності освіти, медичних послуг і робочих місць для ширшого кола біженців і іммігрантів може сприяти процесу інтеграції. Крім того, важливим кроком для політичного розв'язання кризи є побудова нового діалогу між Європейським Союзом і третіми країнами на основі компромісів і рівності між сторонами [49, с. 281].

Як висновок, можна вказати, що сучасна система міжнародного захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, стикається з численними викликами. Міграційні кризи, збільшення потоків переселенців та зміна геополітичної ситуації у світі ставлять під загрозу ефективність та справедливість цієї системи.

Одним з ключових викликів є розподіл біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, між країнами та регіонами. Нерівномірність у розподілі призводить до перевантаження певних країн та регіонів, що погіршує умови прийому та інтеграції переселенців. Гармонізація процедур та стандартів

міжнародного захисту важлива для забезпечення справедливості та рівноправності у процесі надання притулку.

Крім того, виникає потреба в удосконаленні механізмів ідентифікації та захисту уразливих категорій переселенців, зокрема дітей без супроводу, жінок, що перебувають у вразливому стані, та осіб, які потребують особливої медичної або психологічної допомоги. Забезпечення належного захисту цих осіб вимагає спеціалізованого підходу та розробки відповідних механізмів підтримки.

Крім того, необхідно активізувати міжнародну співпрацю та партнерство між країнами для ефективного управління міграційними потоками та спільного вирішення глобальних проблем. Це включає спільні зусилля у забезпеченні безпеки, гуманітарної допомоги та розробки стабільних регіональних стратегій.

З метою подолання сучасних викликів системи міжнародного захисту, необхідно реформування та удосконалення законодавства, процедур та політик. Це включає забезпечення гарантій прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, забезпечення адекватних умов проживання та інтеграції, а також покращення співпраці між країнами та регіонами.

Загалом, сучасні виклики для системи міжнародного захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, вимагають глобального підходу, спільних зусиль та здатності країн працювати разом для забезпечення гідного статусу та захисту цих осіб, відповідно до міжнародних стандартів та зобов'язань.

Однак, асиметрії у розміщенні біженців у світі, зокрема регіональні диспропорції та переважне розміщення біженців у кризових або постконфліктних регіонах, визначають асиметрії навантаження цієї категорії мігрантів на території розміщення, інфраструктуру країн, їх економічну стійкість та здатність забезпечення потреб зростаючого у регіоні населення. Розміщення біженців може мати як негативні, так і позитивні наслідки.

До негативних наслідків можна віднести загострення національно-економічних протистоянь та ризиків терористичних загроз, підвищення навантаження на транспортну, житлову, адміністративну та соціальну інфраструктуру у зв'язку з пасивним економічним становищем біженців та їх долученням до прошарку "утриманців". Крім того, частіше стають випадки злочинів на ґрунті расової ненависті та ксенофобії.

Однак, позитивні ефекти можуть бути отримані за умови застосування виваженої політики соціальної та економічної інтеграції. Наприклад, біженці можуть розширити місткість внутрішнього ринку товарів і послуг та активізувати розвиток малого та середнього бізнесу за умов стимулювання їх підприємницької діяльності. Також, біженці можуть приносити нові культурні та соціальні впливи, що сприяє різноманітності та інноваціям у суспільстві.

Важливо зазначити, що успішна інтеграція біженців в новому середовищі вимагає державної підтримки, створення відповідних програм та політик, які сприяють їх соціальній, економічній та культурній адаптації.

Таким чином, підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок про існування тісного взаємозв'язку між військовими конфліктами та міграцією у світовій спільноті. При цьому міграційні потоки, спричинені війною, мають серйозні наслідки геополітичного, економічного, соціального та політичного характеру. Інакше кажучи, зростання міграції через військові конфлікти є значним викликом для всього світу. Неготовність окремих держав впоратися з потоком мігрантів може призвести до «міграційного колапсу». Для ефективного управління міграційними потоками, спричиненими військовими конфліктами, об'єктивно необхідним є комплексний підхід всіх держав. У цьому контексті важливим є забезпечення безпеки мігрантів з наступним сприянням їх інтеграції в нове суспільство. У той же час, зусилля політичного та дипломатичного характеру відіграють значну роль у зменшенні потоку мігрантів. Зокрема, мова йде про міжнародну співпрацю на різних рівнях, дипломатичні переговори, розвиток миротворчих місій.

3.2.Відповідь міжнародних та регіональних організацій в сфері захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту на військову агресію рф проти України

Гібридна війна росії проти України, яка триває з 2014 року і насильно загострилася з початку 2022 року, є серйозним викликом для європейської та глобальної безпеки. Ця війна характеризується використанням різноманітних інструментів, таких як гібридні та інформаційні методи, збройна агресія, енергетичний шантаж, порушення норм міжнародного гуманітарного права та загальна нестабільність.

Збройна агресія Росії призвела до серйозних людських та матеріальних втрат, включаючи велику кількість жертв серед цивільного населення. Також варто зазначити, що риторика, пов'язана з ядерною зброєю, і загрози з її застосуванням, створюють загрозу глобальній стабільності.

Конфлікт між росією та Україною також виявляється в міжцивілізаційному протистоянні, де різні культури, цінності, ідеології та управлінські моделі зіткнулися. Це створює додаткові виклики в розв'язанні конфлікту та досягненні мирного врегулювання.

Глобальна спільнота повинна відповідально ставитися до ситуації, засуджувати порушення міжнародного права та людських прав, сприяти мирному врегулюванню конфлікту та використовувати дипломатичні зусилля для повернення стабільності в регіоні. Розв'язання конфлікту вимагає комплексного підходу, включаючи політичні, економічні, дипломатичні та правові заходи. Війна між Україною та Росією привела до розкриття глибокого ціннісного розриву між українцями і росіянами, які раніше вважалися "братніми народами" [50]. Цей конфлікт розірвав міфи та стереотипи, виявивши значні розбіжності в цінностях та світоглядах. Україна, демонструючи світові свій вибір на користь демократичних цінностей та

поваги до прав людини, підтвердила свою готовність боротися за свою незалежність та свободу.

Однак, цей вибір вимагає від України великої жертвності. Країна стикається зі значними втратами, як людськими, так і матеріальними. Незважаючи на це, Україна продемонструвала стійкість і опір, як військових сил, так і всього українського суспільства. Це довело світу, що Україна здатна встояти та перемогти в цій війні.

Протистояння України Росії має глобальне значення, оскільки це протистояння між цивілізованим демократичним світом та авторитарним світом. Україна стала форпостом безпеки в цьому протистоянні, але сама по собі вона не змогла б впоратися з російською військовою агресією, геноцидом і тероризмом. Лише через спільні зусилля, міжнародну солідарність, політичну та військову підтримку, партнерську допомогу можна подолати цього ворога.

Надання гуманітарної допомоги населенню України стало актуальною потребою, яку задовольняють як внутрішні гуманітарні організації та держава, так і міжнародні організації. Вперше Україна зіштовхнулася з таким викликом та необхідністю масштабної гуманітарної допомоги в умовах збройного протистояння та вимушеного переміщення населення.

Для забезпечення ефективного надання гуманітарної допомоги в таких кризових ситуаціях використовується кластерний підхід, який базується на співпраці та координації різних міжнародних організацій під егідою Організації Об'єднаних Націй (ООН). В рамках цього підходу створюються кластери, що відповідають за певні сфери гуманітарної допомоги, наприклад, медицина, водопостачання, житло, освіта тощо. Кожен кластер координує свою діяльність та співпрацює з іншими кластерами, щоб забезпечити комплексний та системний підхід до надання допомоги.

Не менш важливу роль в посиленні фінансової стабільності України відіграв Банк розвитку Ради Європи який є фінансовою установою, яка також відіграє соціальну роль у вирішенні проблем, пов'язаних з переміщенням осіб.

В контексті ситуації зі збільшенням кількості людей, які вимушено тікають з України через агресію Російської Федерації, БРРЄ оперативно реагував, надаючи фінансову підтримку.

БРРЄ затвердив понад 6,4 мільйона євро в якості грантів зі свого Фонду у справах мігрантів та біженців представництвом Міжнародної організації з міграції та країнам-членам Ради Європи, які стикаються зі значним припливом біженців з України [51]. Крім цього, для задоволення довгострокових потреб БРРЄ надаватиме кредитну фінансову підтримку країнам-учасницям БРРЄ, які приймають біженців з України.

Для залучення коштів на підтримку українських біженців, БРРЄ випустив облігації соціальної інтеграції у квітні та червні 2022 року. Частина або усі зібрані кошти будуть спрямовані на підтримку українських біженців. БРРЄ створив у 2015 році Фонд мігрантів і біженців, що підтримує країни у розміщенні мігрантів і біженців, які прибувають на їх територію. Він сприяє фінансуванню проектів і програм, спрямованих на забезпечення необхідних послуг та інфраструктури для цієї групи населення. Крім того, надає підтримку країнам-членам у процесі інтеграції мігрантів та біженців у соціальне та економічне життя країни [52]. Фонд мігрантів і біженців фінансує різноманітні проекти та програми, спрямовані на забезпечення житлових умов, медичної допомоги, освіти, соціальних послуг, підтримки психологічного благополуччя та інших потреб мігрантів і біженців, співпрацює з урядовими та неурядовими організаціями, міжнародними партнерами та іншими структурами для забезпечення координованої допомоги та вирішення проблем, пов'язаних з міграцією та біженством.

Всі ці заходи свідчать про залучення міжнародних фінансових ресурсів та сприяння БРРЄ у вирішенні гуманітарної кризи в Україні шляхом надання фінансової та матеріальної підтримки.

Міжнародна організація з міграції (МОМ) веде активну діяльність щодо війни в Україні, надаючи допомогу та підтримку населенню, яке постраждало внаслідок конфлікту. Міжнародна організація з міграції відреагувала на події

в Україні та провела експресоцінювання населення України щодо збору інформації про потоки внутрішнього переміщення та мобільності. Це оцінювання, яке відбулося 1 квітня 2022 року, мало на меті зібрати первинні дані та інформацію про внутрішніх переселенців та їхні потреби [53, С. 174].

Експресоцінювання дозволяє МОМ отримати оновлену картину ситуації та зрозуміти потреби переселенців, а також виявити сфери з високими гуманітарними потребами. Зібрана інформація стає важливим первинним джерелом для розроблення цільових заходів та стратегій реагування для надання допомоги населенню, яке постраждало від конфлікту.

МОМ використовує цю інформацію для планування та розробки програм та проектів, спрямованих на задоволення потреб внутрішніх переселенців, зокрема у сфері соціального захисту, здоров'я, освіти, працевлаштування та житлового улаштування. Крім того, результати експресоцінювання допомагають МОМ та іншим гуманітарним організаціям координувати свої зусилля та мобілізувати ресурси для надання необхідної допомоги переселенцям.

Організація Об'єднаних Націй (ООН) активно надавала Україні різносторонню підтримку в сфері захисту прав біженців з початку конфлікту ще в 2014 році і по сьогоднішній день. Україна стикалася зі значними викликами в гуманітарній сфері, зокрема виникла потреба в захисті та допомозі вимушено переміщеним особам, біженцям та населенню, що постраждало від конфлікту.

ООН та її спеціалізовані агентства, зокрема Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Міжнародна організація з міграції (МОМ) та ЮНІСЕФ, активно співпрацювали з українським урядом та гуманітарними партнерами для забезпечення захисту та допомоги постраждалому населенню.

ООН сприяла українському уряду у зміцненні законодавства та інституційного каркасу для захисту прав біженців та вимушено переміщених

осіб. Крім того, були розроблені та впроваджені програми та проекти з метою надання матеріальної, медичної та психологічної допомоги постраждалим.

ООН також забезпечувала координацію дій між гуманітарними організаціями та донорами, щоб забезпечити ефективну та цілеспрямовану допомогу постраждалим. Це включало встановлення гуманітарних груп, механізмів обміну інформацією та спільного планування.

За підтримки ООН було здійснено значний прогрес у забезпеченні захисту та допомоги біженцям та вимушено переміщеним особам в Україні, хоча виклики тільки продовжують загострюватися. ООН продовжує працювати в партнерстві з українським урядом та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення належного захисту прав та добробуту всіх людей, що потребують допомоги внаслідок конфлікту.

Агентство Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) є однією з сімнадцяти структур ООН, які були залучені до подолання наслідків російської агресії в Україні та надання допомоги цивільному населенню [54].

УВКБ ООН здійснює ряд заходів, включаючи:

- Забезпечення притулку та надання необхідних матеріальних ресурсів, таких як харчування, проживання та основні гігієнічні засоби.
- Медична допомога та психологічна підтримка для тих, хто постраждав внаслідок конфлікту.
- Захист вимушено переміщених осіб, зокрема шляхом забезпечення правової допомоги, розробки механізмів захисту та запобігання насильству.
- Координація гуманітарної допомоги та співпраця з іншими гуманітарними акторами для максимально ефективного використання ресурсів та уникнення подвійної роботи.

Отже, повномасштабна збройна агресія РФ проти України, яка розпочалась 24 лютого 2022 року, мала кардинальний вплив на безпеку в Європі та міжнародному рівні. Цей конфлікт став одним з найсерйозніших військових конфліктів в Європі з кінця Другої світової війни. Збройна агресія Росії

викликала обурення та осуд багатьох країн світу, а також спричинила напруження відносин між Росією та багатьма державами. Було введено ряд санкцій та обмежень проти Росії з боку багатьох країн та міжнародних організацій.

Міжнародне співтовариство, зокрема Організація Об'єднаних Націй, Європейський Союз, НАТО, а також Міжнародна організація з міграції та інші, виступило засудженням російської агресії та підтримало суверенітет і територіальну цілісність України. Були прийняті рішення щодо надання гуманітарної та фінансової допомоги Україні, а також підтримки у відновленні та реконструкції постраждалих територій.

ВИСНОВКИ

Збільшення конфліктів, війн, природних катастроф та інших негативних подій, що змушують людей шукати притулку в інших країнах. Однак, визначення статусу біженця може бути складним процесом, оскільки вимагає об'єктивного визначення переслідування або наявності об'єктивних підстав для міжнародного захисту.

Нерівномірність ставлення та захисту біженців у різних країнах є ще однією складністю. Деякі країни мають добре розвинену систему захисту біженців, забезпечуючи їм притулок, права та доступ до основних послуг. Але існують і країни, де біженці стикаються зі складнощами, такими як недостатня підтримка, стигматизація та порушення їх прав.

Нестабільність міграційної політики є ще однією складністю у захисті прав біженців. Зміна політичних, соціальних та економічних обставин може призвести до зміни законодавства та політик щодо міграції та статусу біженця. Це може вплинути на доступ біженців до захисту та послуг.

Міжнародні стандарти забезпечення захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, відіграють критичну роль у забезпеченні

гуманітарної допомоги та захисту уразливих осіб, які змушені шукати притулок у нових країнах. Ці стандарти визначають права та обов'язки країн щодо надання притулку, безпеки, доступу до основних послуг, включаючи охорону здоров'я, освіту, працевлаштування та соціальну підтримку. Вони також встановлюють процедури визначення статусу біженця та надання тимчасового захисту.

Міжнародні організації, зокрема Організація Об'єднаних Націй та її агенції, включаючи Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), грають важливу роль у підтримці виконання цих стандартів та сприяють співпраці між країнами у сфері захисту біженців. Однак, виконання міжнародних стандартів захисту прав біженців є складним завданням через різноманітність факторів, що впливають на ситуацію біженців, нерівномірність ставлення та захисту у різних країнах, а також нестабільність міграційної політики.

Для ефективного захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, важливо продовжувати покращувати процедури визначення статусу біженця та розподілу відповідальності, а також забезпечувати адекватну гуманітарну допомогу та інтеграцію біженців у нових середовищах.

Виходячи з вищенаведеного, на основі конвенцій та документів, таких як Женевська конвенція про статус біженців, розроблені міжнародні стандарти, що регулюють захист прав біженців і надання тимчасового захисту. Ці стандарти визначають права біженців та обов'язки країн щодо їх захисту.

Україна здійснює активні кроки для імплементації норм міжнародного права щодо захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту в своє законодавство.

Прийнято ряд законів та правових актів, які регулюють процедури визначення статусу біженця, надання тимчасового захисту та інші аспекти, пов'язані з захистом прав біженців. Україна є стороною важливих міжнародних конвенцій, зокрема Женевської конвенції про статус біженців,

які встановлюють права біженців і зобов'язують країну виконувати свої зобов'язання у цій сфері. Національні органи співпрацюють з міжнародними організаціями, зокрема з УВКБ ООН, для підтримки імплементації норм міжнародного права та розвитку механізмів захисту прав біженців. Це включає надання технічної допомоги, підготовку фахівців та координацію дій у цій сфері.

Загалом, імплементація норм міжнародного права щодо захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, в українське законодавство відображає зобов'язання України перед міжнародним співтовариством та є кроком у напрямку забезпечення ефективного захисту та дотримання прав цих осіб у країні.

Незважаючи на позитивні кроки України на шляху до прирівнення національних норм до європейських, існують проблеми імплементації норм міжнародного права щодо біженців, що становить одну з головних викликів у сфері захисту прав біженців. Одна з основних проблем полягає у складності процедури визначення статусу біженця. Часто виникають труднощі з доказуванням переслідування або об'єктивної загрози життю апліканта, що може призвести до неправомірного відмовлення в наданні статусу біженця. Також існує проблема забезпечення належної юридичної допомоги та інформування аплікантів про їх права та процедури.

Іншою важливою проблемою є нерівномірність ставлення та захисту біженців у різних регіонах країни. Це може бути пов'язано зі змінним рівнем свідомості та розуміння проблем біженців серед місцевого населення, а також з недостатнім координаційним механізмом між різними органами влади та відповідальними структурами.

Необхідно також звернути увагу на нестабільність міграційної політики, що може впливати на ефективність захисту прав біженців. Зміни в законодавстві та політичних установах можуть створювати невизначеність та несприятливі умови для біженців, ускладнюючи їхню інтеграцію та отримання необхідної підтримки.

Для вирішення цих проблем необхідно зміцнювати механізми співпраці між усіма зацікавленими сторонами, включаючи урядові органи, громадські організації та міжнародні партнери. Також важливо забезпечити надання належної юридичної допомоги та інформаційної підтримки аплікантам на кожному етапі процедури визначення статусу біженця.

Загальною метою має бути покращення умов та забезпечення належного захисту прав біженців відповідно до міжнародних стандартів та зобов'язань, які Україна прийняла. Це сприятиме створенню гуманітарної та прийнятної для життя середовища для біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту, та сприятиме збереженню їхнього гідного статусу та інтеграції в українське суспільство.

Також, на сьогоднішній день підтримка та захист внутрішньо переміщених осіб (ВПО) є одним із пріоритетних питань для органів державної влади України та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR). З метою вирішення питань у цій сфері було підписано та введено в дію ряд міжнародних та нормативно-правових актів, які регулюють розмір та порядок надання допомоги ВПО.

Ці акти включають положення про грошову допомогу, харчування, надання ліків та допомогу в житлових питаннях. Вони встановлюють стандарти та принципи, які сприяють забезпеченню належних умов життя та захисту прав ВПО.

Зокрема, для подолання викликів для системи міжнародного захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту необхідно забезпечувати солідарність та співпрацю між державами, впроваджувати ефективні механізми визначення статусу біженця, забезпечувати належний захист їхніх прав та потреб, а також сприяти їхній успішній інтеграції у суспільство приймаючої країни. Це вимагає глобального зусилля та партнерства між державами, міжнародними організаціями та громадськими організаціями для створення стійкої та гуманітарної системи захисту прав біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Конвенція про статус біженців від 28 липня 1951 р. № 995_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник /О.Ф. Скакун. - Харків: Еспада, 2006. – 776 с.
4. Кузьменко О.В. Адміністративно-правовий статус біженців в Україні /О.В. Кузьменко. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – 108 с.
5. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. № 3671-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>
6. Цекалова Н.І. Індивідуальні суб'єкти міграційно-правових відносин. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2014. № 10-1 том 1. С. 168-172.
7. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Коментарі до проекту закону України «Про надання захисту іноземцям та особам без громадянства», січень 2020 р. URL: <https://www.refworld.org.ru/topic,51dc06ab4,,5e61ebac4,0,...html>
8. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj>

9. Босий В.П. Склад адміністративно-правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. *Scientific notes. Series: law*. 2019. Випуск 6. Спецвипуск. Том 2. С 9-13.

10. Загальна декларація прав людини: Прийнята резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948: міжнародний документ, ООН // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Качуренко. – 2-е вид. – К., 1992. – С.18-24.

11. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року № 995_043 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

12. Конвенція Міжнародної організації праці про рівноправність громадян країни та іноземців у сфері соціального забезпечення від 28.07.1962 № 118 URL : <https://ips.ligazakon.net/document/MU62001>

13. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. № 995_154. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

14. Угода між Урядом України та Управлінням Верховного Комісара ООН у справах біженців 21.10.1999 р. № 995_078. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_078#Text

15. Протокол щодо статусу біженців від 1967 року. № 995_363. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_363#Text

16. Хартія основних прав Європейського Союзу. Міжнародний документ від 07.12.2000 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_524.

17. UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Agreement relating to Refugee Seamen, 23 November 1957, URL: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3614.html>

18. Алмаші І.М. Співробітництво органів державної влади України і Управління верховного комісара ООН у справах біженців:

правові засади та напрями вдосконалення. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Випуск 76: частина 2. 2023. С. 184-189

19. Портал оперативних даних: ситуація з біженцями в Україні. URL:

https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine?_gl=1*_1rrcomt*_ga*MzA1NjgxNjk1LjE2ODY4NDI3Nzg.*_ga_MYDG2EP686*MTY4Njg0MjkwMi4xLjEuMTY4Njg0Mjk0OC4wLjAuMA..*_rup_ga*MzA1Njg

20. Положення про Державну міграційну службу України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF#Text>

21. Показники діяльності ДМС за 2022 рік: офіційний сайт ДМС України. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/statistic/year/2022_12.pdf

22. Про Концепцію Державної міграційної політики. Указ Президента України № 622/2011 від 30.05.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/622/2011#Text>

23. Статут Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, резолюція 428 (V) Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1950 року. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/unhcr_statute.shtml

24. Про реалізацію спільного з Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців проекту щодо додаткових заходів із соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб. Постанова Кабінету Міністрів України №445 від 15 квітня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/445-2022-%D0%BF#Text>

25. Джевїцкі К. Європейська система захисту прав людини. ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. С. 45-46.

26. Дотримання прав біженців та мігрантів в Україні. – Звіт в рамках проекту «Сприяння дотриманню прав людини та основних свобод біженців і мігрантів, протидія нелегальній міграції в Україні» /- Д.Гройсман, Т.Едієв, та інші. - Чернігівський громадський комітет захисту прав людини, 2006. – 96 с

27. Коментарі та рекомендації Верховного комісара ООН у справах біженців щодо перегляду Закону України «Про біженців» / Біженці та міграція: Український часопис права і політики. Том I. 1997 р. С. 70-89.

28. Гончаренко О. Законодавство України про біженців – реальні проблеми та шляхи їх подолання. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. №12. С. 10-13

29. Висновок № 36 (XXXVI) ООН «Жінки-біженці і міжнародний захист» від 01.01.1985 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_359.

30. Босий В. П. Особливості набуття біженцями громадянства України. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 87-91

31. 1% of the world's population are now refugees / UNHCR. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2018/06/refugees-now-make-up-1-of-the-worldspopulation/>

32. Stephen Castles, Hein de Haas, Mark J. Miller *The Age of Migration : International Population Movements in the Modern World* Fifth Edition The Guilford Press; Fifth edition. 2013. 401 p.

33. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять. *Політичний менеджмент*. № 2.2006. С.127-139.
34. Чайковський Ю.В. Вплив сучасних конфліктів на зміну міграційної політики сусідніх держав: міжнародно-правові аспекти. *Актуальні проблеми політики*. 2018. №62. С. 81-94.
35. Романюк А. Міграційні процеси у Львівській області. *Українські варіанти*. 1997. № 2 . С. 21 -25.
36. Міжнародна термінологія у сфері міграції: українсько-англійський тлумачний словник / Міжнародна організація з міграції. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_migration_glossary_color.pdf
37. Global Trends: Forced Displacement In 2017. UNHCR. URL: <https://www.refworld.org/pdfid/5b2d1a867.pdf>
38. Патійчук В. Класифікація біженців у контексті сучасних міжнародних проблем. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2013. №. 25 - 26. С. 213-218.
39. Шиманська К.В. Проблеми міграції біженців в умовах геоекономічних трансформацій/ Юність науки – 2019: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства/збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 17-18 квітня 2019 р.) : у 2-х ч. / Чернігів. 2019. – Ч. 1. 258 с.
40. Refugee inflow from / Council of the EU. – Ukraine. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/refugee-inflowfrom-ukraine/>
41. Українське суспільство: міграційний вимір : нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. К., 2018. 396 с.
42. Світова економіка / за ред. А. С. Філіпенка. К.: Либідь, 2001. 582 с.

43. Eurostat. Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex. URL:http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/MIGR_ASYAPPCTZA.

44. Бучин М. А., Мархайчук Н. О. Міграція як інструмент гібридної війни російської федерації у XXI столітті. *Регіональні студії*. 2022. № 31. С. 86–90. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.31.16>.

45. Філіпчук Л., Ломоносова Н., Сирбу О., Кабанець Ю. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). Cedos. URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/vymushena-migracziya-ta-vijna-v-ukrai%CC%88ni.docx-1.pdf>.

46. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. / [В. Потапенко, А. Головка, О. Валевський та ін.] ; за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с.

47. Дрбохлава Д., Ярошевич М. Українська міграція у часи кризи: вимушена і трудова мобільність. URL: <https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Migr-mobility-ukr.pdf>.

48. Білошицький С. Міжнародна міграція як різновид сучасної зброї: соціокультурний та політичний аспекти. *Наукові записки*. Київ : ШІЕНД ім. І. Ф. Кураса. 2016. № 2 (82). С. 138–156.

49. Заставна О. Міграційна політика ЄС у контексті безпеки країн Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 276–281.

50. Герасимчук Т.Ф. Солідарність Європейського Союзу з Україною у протидії російській збройній агресії: безпековий чинник. *Регіональні студії*. 2023. № 32. С. 92-100.

51. Migrant and Refugee Fund. URL: <https://coebank.org/en/donors-and-trust-funds/migrant-and-refugee-fund/>

52. Плотнікова М.В. Роль Банку Розвитку Ради Європи у соціальній інтеграції біженців та осіб, які потребують тимчасового захисту. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022 р. С.429-433. DOI

<https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.79>

53. Щерба А. Особливості міграційних процесів в Україні. *Управління, адміністрування та право: проблеми, тенденції, досягнення*. №5. 2022. С. 271-275.

54. ООН Україна: [офіційний сайт]. URL: <https://ukraine.un.org/uk>